

Rapportage Monitor Keuzedelen

METING 5 - OKTOBER 2019

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
1. Inleiding	6
2. Ontwikkelingen in het register keuzedelen	7
2.1 Ontwikkeling per sectorkamer	7
2.2 Aard van de (gekoppelde) keuzedelen	8
3. Aanbod en gekozen keuzedelen	10
3.1 Deelname aan de monitor	10
3.2 Uitgangspunten bij de monitor	10
3.3 Ontwikkeling aanbod en gekozen keuzedelen	10
3.4 Keuzedelen in aanbod en gekozen per leerweg	12
3.5 Keuzedelen in aanbod en gekozen per niveau	13
3.6 Keuzedelen in register, aanbod en gekozen naar aard en niveau	13
3.7 Keuzedelen in register, aanbod en gekozen per sectorkamer	15
3.8 Ontwikkeling in combinaties keuzedeel-kwalificatie- onderwijsinstelling-leerweg	16
3.9 Ontwikkeling keuzedelen gekozen door studenten	19
3.10 Keuzedelen waaraan een certificaat verbonden is	20
3.11 Keuzedelen die niet opgenomen zijn in het aanbod	21
3.12 Niet-gekoppelde keuzedeel – kwalificatie combinaties in het aanbod	21
3.13 Individuele koppelingsverzoeken	23
3.14 Wijze waarop studenten hun keuze maken	24
4. Resultaten voor keuzedelen	27
4.1 Resultaten per niveau	28
4.2 Impact slaag-zak regeling	28
5. Inzichten uit de monitor	30
6. Bijlage: Deelnemers monitor keuzedelen	32

Samenvatting

De vijfde monitor keuzedelen is de eerste monitor die door SBB wordt uitgegeven. In de kern is hij niet veranderd, namelijk het verzamelen van (beleids)informatie over keuzedelen en de mate waarin keuzedelen bijdragen aan flexibeler onderwijs, maatwerk voor studenten en inspelen op ontwikkelingen op de arbeidsmarkt (in de regio).

Verschillen ten opzichte van de vorige rapportages

Deze versie bevat een uitgebreidere rapportage over ontwikkelingen in het register. De hoofdstukken 'Deel I: Het keuzedelen aanbod van scholen' en 'Deel II De keuzes van studenten' in de vorige versies zijn in deze rapportage samengevoegd in één hoofdstuk. De gegevens voor het onderdeel 'resultaten van studenten' zijn in deze versie niet ontleend aan de uitvraag door DUO, zoals dat in vorige versies het geval was, maar zijn afkomstig van BRON. Bij eerdere monitoren waren deze gegevens nog niet of nauwelijks beschikbaar. Verder nieuw is dat er naast deze schriftelijke monitor ook een uitgebreid digitaal dashboard ontwikkeld is. Het digitale dashboard biedt de mogelijkheid meer gedetailleerd data over het aanbod keuzedelen te raadplegen. Het dashboard is te vinden op de pagina 'Monitor keuzedelen' van [SBB](#).

Ontwikkelingen in het register keuzedelen

Het aantal keuzedelen in het register is vorig jaar gestegen tot boven de 1000. In deze rapportage geldt april 2019 als de norm. Per kwartaal komen er nog circa 20 keuzedelen bij. Die stijging vult wel af ten opzichte van voorgaande jaren. Er zijn daarbij grote verschillen per sectorkamer. Het aantal keuzedelen bij de sectoren Techniek en gebouwde omgeving en Zakelijke dienstverlening en veiligheid is verdubbeld in drie jaar tijd, terwijl bij andere sectoren de stijging niet hoger was dan 25%. Van het totaal van alle keuzedelen in het register heeft 4% (60) een generiek karakter. Deze generieke keuzedelen zijn ook allemaal sectoroverstijgend gekoppeld. Daardoor bepalen ze een veel groter aandeel van het aantal aan een kwalificatie gekoppelde keuzedelen. Van de gemiddeld 48 gekoppelde keuzedelen per kwalificatie heeft 40% een generiek karakter.

Deelname aan de monitor

De deelname aan deze monitor is vergelijkbaar met die van vorige jaren: 65 onderwijsinstellingen, waarvan 48 bekostigde en 17 niet-bekostigde instellingen. Wel een belangrijk verschil ten opzichte van de vorige meting is het aantal studenten dat een keuzedeel gevolgd heeft: dat is verdubbeld ten opzichte van de vorige meting. Van 188.121 door studenten gemaakte keuzes bij meting vier naar 411.010 bij meting vijf. De reden daarvan is dat in deze meting voor het eerst het aanbod keuzedelen van het derde jaar van de vak- of middenkaderopleiding opgenomen is. Dat is het aanbod keuzedelen van eerste cohort studenten dat in 2016-17 te maken kreeg met de keuzedeelverplichting.

Ontwikkelingen in het aanbod en keuzes van studenten

Mede hierdoor is het aandeel keuzedelen uit het register in het aanbod gestegen tot 90%. Bij de vierde meting was dat nog 79%. En van de keuzedelen in het aanbod wordt 82% ook gekozen door studenten tegenover 76% bij de vierde meting.

Niet alleen worden de meeste keuzedelen benut, ze worden ook breder ingezet in het onderwijs: op meer opleidingen en met meer deelnemers. Het aanbod keuzedelen op opleidingen is onderzocht door te kijken hoe vaak een specifieke combinatie van een keuzedeel - crebo (kwalificatie) - leerweg - onderwijsinstelling voorkomt. Daaruit blijkt dan bij de eerste meting twee jaar geleden (meting 1) 26% van de keuzedelen aangeboden werd aan (slechts) één tot twee combinaties en dat dit aandeel bij de vijfde meting gedaald is tot 18% van alle combinaties. Tegelijkertijd is het aandeel keuzedelen dat voorkomt in 11 tot 50 combinaties gestegen van 15% naar 27%.

In de monitor is verder onderzocht hoe de ontwikkeling in het aanbod is per leerweg, sector, niveau en type:

a. Keuzedelen per leerweg:

De keuzedelen worden goed benut in de bbl: 76% is opgenomen in het aanbod. Bij de bol ligt het aandeel op 87%. Er zijn ook keuzedelen die alleen in één van beide leerwegen in het aanbod zitten: 108 alleen in de bbl en 216 alleen in de bol. Relatief daalt het aandeel 'leerweg-specifieke' keuzedelen. Hiernaast worden ook nog 130 keuzedelen in de derde leerweg (ovo) aangeboden.

b. Keuzedelen per niveau - type:

Bij de keuzedelen in het aanbod per niveau is niveau 2 als voorbeeld genomen. Het blijkt dat de generieke, bovensectoraal gekoppelde keuzedelen het grootste deel van het aanbod vormen. Dat was ook het geval bij vorige metingen en geldt ook voor de andere niveaus. Maar ten opzichte van vorige metingen is het deel in het aanbod zelfs nog gestegen. Daarnaast is opmerkelijk de stijging van het aandeel op doorstroomgerichte keuzedelen bij de niveau-2 opleidingen.

c. Keuzedelen per sector:

Er zijn wel enige verschillen in de mate waarin de keuzedelen per sector benut worden. Bij enkele sectoren worden bijna alle keuzedelen ook opgenomen in het aanbod (zoals ICT en CI, ZDV en ZWS), bij andere sectoren ligt het aandeel lager. Het laagste percentage is 73% bij Specialistisch vakmanschap. De mate waarin vervolgens studenten deze keuzedelen kiezen varieert per sector van ca. 70% bij TGO tot 91% bij ZDV.

Relatief nieuw is het fenomeen van keuzedelen waaraan een certificaat verbonden is. Van de 138 in het register worden er 119 aangeboden en 105 ook gekozen. Deze keuzedelen worden dus goed benut. Van de 1043 keuzedelen zijn er 75 keuzedelen (ca. 5%) die (nog) nooit in het aanbod van het onderwijs hebben gezeten. Een deel daarvan is heel recent toegevoegd aan het register, maar er zijn ook 28 keuzedelen die al in 2016 in het register zaten.

Verder blijkt uit de monitor dat opleidingen ook keuzedelen aanbieden die niet gekoppeld zijn. Deels verwijst het naar administratieve fouten, soms gebeurt dat willens en wetens. Het aantal individuele koppelingsverzoeken is met 30% gestegen. Reden kan zijn dat meer studenten vrijstelling vragen voor de keuzedeelverplichting wanneer ze doorstromen naar een vervolgonderwijs in het mbo. Ze nemen dan ook niet-gekoppelde keuzedelen mee. Daarnaast is het sterkte vermoeden dat de regeling gebruikt wordt voor collectieve koppelingsverzoeken.

Onderzocht is hoe het keuzeproces is ingericht op scholen en hoeveel er te kiezen valt door studenten. Het blijkt dat de keuzemogelijkheden licht stijgen voor studenten. Ter illustratie: 66% en 62% van de niveau-3 en -4 studenten heeft bij de vijfde meting 2 of meer keuzemogelijkheden. Bij de vierde meting was dat nog 48% (niveau 4) en 47% (niveau 3). En er sprake van een lichte daling van het kiezen via configuraties: van 43% bij de vierde naar 38% bij de vijfde meting.

Resultaten voor keuzedelen

Pas volgend jaar kunnen we een compleet beeld geven van de resultaten die behaald zijn op de keuzedelen omdat we nu nog niet kunnen beschikken over de resultaten van de niveau-3 en -4 studenten in BRON. Maar op basis van vergelijking met vorige jaren blijkt het beeld vrij stabiel. Net als vorige jaren blijkt dat studenten op gemiddeld 15% van de keuzedelen een onvoldoende resultaat behalen. Omdat een onvoldoende boven de 4 gecompenseerd mag worden zal het feitelijke zakpercentage lager liggen. Uit BRON-gegevens blijkt dat 4% van de studenten meer dan één onvoldoende behaalt op de keuzedeelverplichting. Dat is niet toegestaan volgens de zak-slaagregeling. Daarom zou 4 tot 15% van de studenten niet diplomeren op basis van de nu gemeten resultaten van de keuzedeelverplichting.

Conclusie en aandachtspunten

Bij deze vijfde monitor kunnen we voor het eerst over (bijna) de volle bandbreedte meten wat de kwantitatieve impact is van de invoering van de keuzedeelverplichting. Alle studenten in het mbo moesten keuzedelen volgen. Geconcludeerd kan worden dat de onderwijsinstellingen de keuzedelen goed benutten.

De groei in het register vlakkt af en de aandacht verlegt zich naar onderhoud. Er komen steeds meer keuzedelen die vervangen worden door nieuwere versies. Een enkel keuzedeel vervalt in zijn geheel. Er is daarom aandacht nodig voor versiebeheer om het voor gebruikers van het register keuzedelen overzichtelijk te houden. Er moet bovendien nagedacht worden over wat te doen met de (5%) niet-benutte keuzedelen.

Een ander aandachtspunt is de samenstelling van het aanbod keuzedelen voor studenten en de keuzevrijheid. Steeds meer keuzedelen worden benut, maar in het aanbod van de scholen en daardoor in de keuzes van de studenten domineren de circa 60 generieke, bovensectoraal gekoppelde keuzedelen.

Een volgend aandachtspunt is het aanbieden door onderwijsinstellingen van niet-gekoppelde keuzedelen. Wat is de impact hiervan voor studenten? En hoe moeten we ons hiertoe verhouden gelet op de discussie over de verplichte koppeling?

Een laatste punt van bespreking is de aanstaande invoering van de zak-slaagregeling. Hoe wordt de prognose in deze monitor van een zakpercentage als gevolg van de keuzedeelverplichting tussen 4 en 15% gewogen? Bijkomend aandachtspunt is de verwerking van de compensatieregeling binnen de keuzedeelverplichting in de administratieve systemen.

1. Inleiding

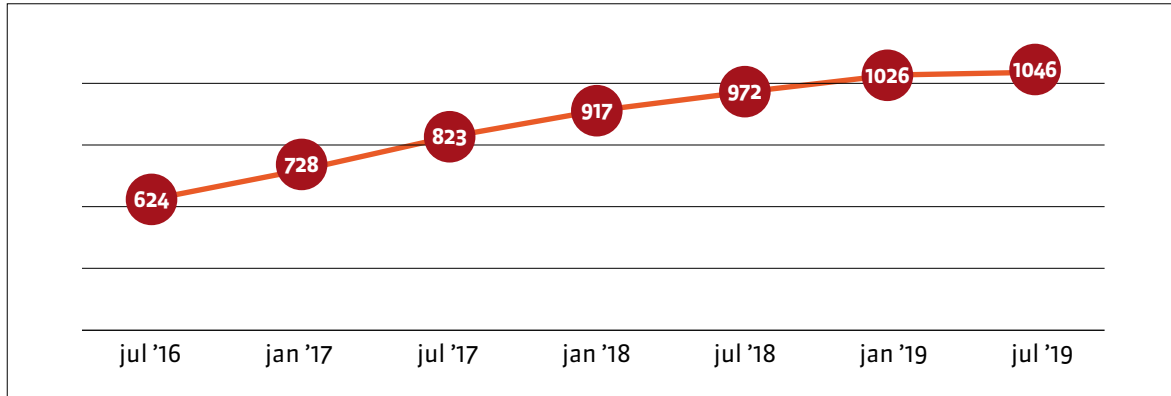
Dit is de vijfde editie van de Monitor keuzedelen. Na het expireren van de regie-organisatie Herziening MBO heeft het ministerie van OCW SBB-Toetsingskamer gevraagd de monitor te continueren. De Toetsingskamer bouwt voort op voorgaande edities van Herziening MBO, maar op een aantal punten zijn aanpassingen doorgevoerd. Deze aanpassingen hebben geen invloed op de doelstelling van de monitor. Die is hetzelfde gebleven. Namelijk het verzamelen van (beleids)informatie over keuzedelen en de mate waarin keuzedelen bijdragen aan flexibeler onderwijs, maatwerk voor studenten en inspelen op ontwikkelingen op de arbeidsmarkt (in de regio). Het eerste hoofdstuk van deze rapportage beschrijft uitgebreider dan in vorige edities de ontwikkelingen in het register keuzedelen. Het tweede hoofdstuk beschrijft op basis van de uitvraag door DUO het aanbod van keuzedelen bij de onderwijsinstellingen en het aandeel daarvan dat ook feitelijk gekozen wordt door studenten. Deze informatie vormde ook de kern van de voorgaande monitorrapportages. In deze editie zijn de hoofdstukken 'Het aanbod van keuzedelen' en 'De door studenten gekozen keuzedelen' in één hoofdstuk geïntegreerd. Het derde hoofdstuk beschrijft de behaalde resultaten voor de keuzedelen. In voorgaande rapportages werden deze resultaten uitgevraagd door DUO. Nu is er voor gekozen uit te gaan van de met BRON uitgewisselde resultaten van de door studenten gekozen keuzedelen. Tot en met de vierde editie was dat nog niet mogelijk, omdat die resultaten nog niet (of nauwelijks) opgenomen waren in BRON. Vanaf dit jaar is dat wel mogelijk, vooral voor de één- en tweejarige (bekostigde) opleidingen die afgerond zijn in 2017 en 2018.

Deze rapportage beperkt zich tot de ontwikkelingen op hoofdlijnen van het aanbod en register keuzedelen. Meer gedetailleerde en specifieke informatie kunt u halen uit het digitale dashboard keuzedelen dat te vinden is op de site '[Monitor keuzedelen](#)' van SBB.

Deze rapportage is gebaseerd op de uitvraag van DUO die gedaan is in het voorjaar van 2019. Daarbij gold als uitgangspunt het register keuzedelen per 1 april 2019. Voor de analyse van het register keuzedelen in hoofdstuk 1 is uitgegaan van het aanbod keuzedelen per 1 juli 2019 zodat de rapportage een zo'n geactualiseerd mogelijk beeld geeft van de stand van zaken.

2. Ontwikkelingen in het register keuzedelen

Het register keuzedelen bevat op 1 juli 2019 1046 unieke keuzedelen. De grafiek laat zien dat de stijging iets afvlakt. Per kwartaal komen er dit jaar zo'n 20 keuzedelen bij, waar dat er de afgelopen jaren nog 30 tot 40 waren. Bovendien is een steeds groter aandeel van de nieuwe keuzedelen een nieuwere versie van een al bestaand keuzedeel.

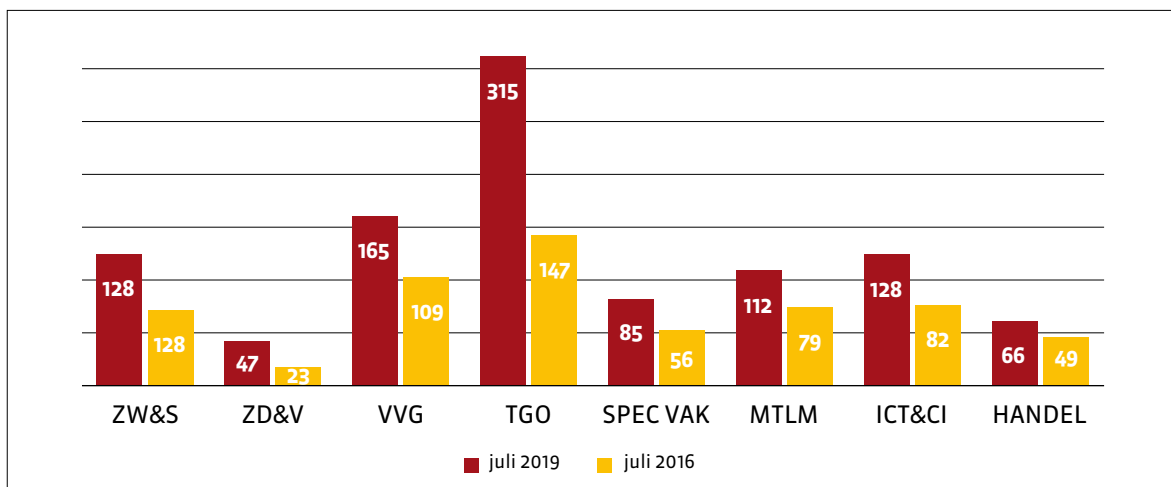

Figuur 1 Ontwikkeling omvang keuzedeelregister

Inmiddels zijn er 65 keuzedelen vervangen door (85) nieuwere versies. Ook zijn er nu voor het eerst dit jaar twee keuzedelen ontkoppeld en niet vervangen door een nieuwere versie. Dit is nog een heel beperkt aandeel op het totaal, maar de verwachting is dat dit aandeel verder zal stijgen de komende jaren. Scholen doen nu ervaring op met de keuzedelen en lopen tegen uitvoeringsproblemen aan op het punt van omvang en/of examinering. Sommige keuzedelen zijn aangepast omdat wet- en regelgeving verandert of omdat ze niet (meer) herkend worden door het bedrijfsleven. Een 'was-wordt-lijst' van keuzedelen kunt u vinden op de site van [SBB](#).

2.1 Ontwikkeling per sectorkamer

Er zijn grote verschillen in het aantal keuzedelen per sector, variërend van 47 keuzedelen bij de sector Zakelijke dienstverlening en veiligheid (ZDV) tot 315 keuzedelen bij de sector Techniek en gebouwde omgeving (TGO).

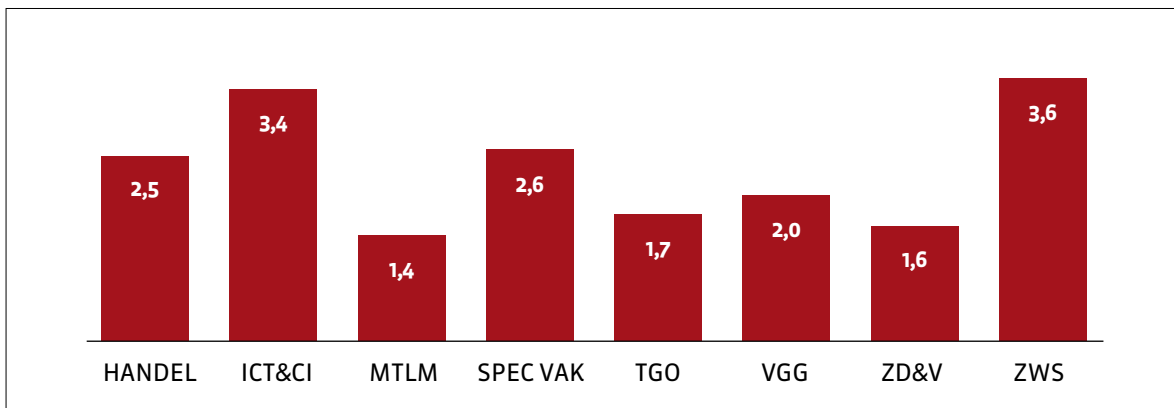
Figuur 2 Ontwikkeling aantal keuzedelen per sectorkamer 2016- 2019

Ook verschilt het tempo van ontwikkeling van het aantal keuzedelen per sector. Bij TGO en ZDV is in drie jaar het aantal meer dan verdubbeld terwijl er bij Handel 25% meer keuzedelen bijgekomen zijn ten opzichte van de eerste meting in 2016.

De verschillen in aantallen per sectorkamer hangen sterk samen met het aantal kwalificaties die toebehoren aan de sector. De sector Handel heeft 26 kwalificaties, de sector TGO heeft er 178. Om in te kunnen spelen op de wensen van de (regionale) arbeidsmarkt voor al deze kwalificaties is het wenselijk ook een breed spectrum van keuzedelen te ontwikkelen.

Een indicatie voor de relatieve omvang van het aandeel 'eigen' keuzedelen is het aantal door de sectorkamer ontwikkelde keuzedelen in verhouding tot het aantal eigen kwalificaties. Figuur 3 laat zien dat de sectoren Zorg, welzijn en sport (ZWS) en ICT en creatieve industrie (ICT & CI) de hoogste aantallen 'eigen' keuzedelen per 'eigen' kwalificatie hebben en de sectoren Mobiliteit, transport, logistiek en maritiem (MTLM), TGO en Zakelijke dienstverlening en Veiligheid (ZDV) het laagste aantal eigen keuzedelen per kwalificatie.

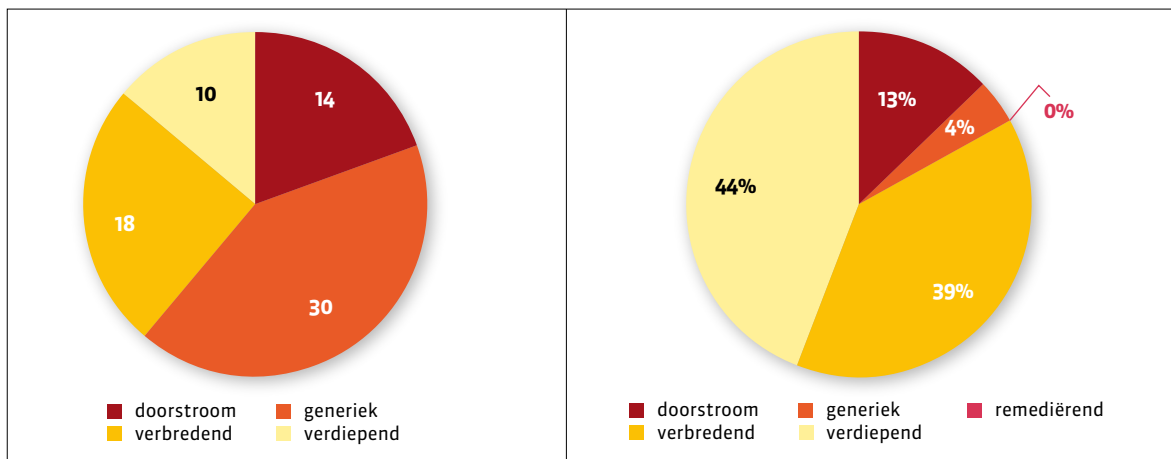

Figuur 3 Verhouding 'eigen' keuzedelen - 'eigen' kwalificaties

2.2 Aard van de (gekoppelde) keuzedelen

Aan de kwalificaties van een sector zijn naast 'eigen' keuzedelen ook veel keuzedelen gekoppeld die ontwikkeld zijn door andere sectoren. Dat kan zijn omdat de sectorkamer van mening was dat die keuzedelen ook relevant zijn voor de eigen kwalificaties. Maar het komt vooral doordat een aantal keuzedelen bovensectoraal gekoppeld is. In totaal gaat het om 52 bovensectoraal gekoppelde keuzedelen. De meeste hiervan zijn bovensectoraal gekoppeld aan alle kwalificaties van één of twee niveaus. Het overzicht van de bovensectoraal gekoppelde keuzedelen kunt u vinden op de site van [SBB](#).

Figuur 4 laat zien dat de generieke keuzedelen slechts een klein percentage vormen van het totaal aantal keuzedelen. Het gaat om 4%, oftewel 60 keuzedelen. Het grootste aandeel keuzedelen heeft een verbredend (39%) of een verdiepend (44%) karakter. 175 keuzedelen (13%) zijn gericht op doorstroom en daarnaast zijn er nog twee remediërende keuzedelen.

Figuur 4 Verdeling aard gekoppelde keuzedelen per kwalificatie

Figuur 5 Aandeel aard keuzedelen in het totale register keuzedelen

Wat bedoelen we met generieke keuzedelen?

We onderscheiden keuzedelen gericht op doorstroming, verbredende en verdiepende keuzedelen. Alleen bij niveau-1 kennen we ook nog keuzedelen met een remediërend karakter.

Een deel van deze keuzedelen is te koppelen aan heel veel kwalificaties. Daarom noemen we dat generieke keuzedelen. Denk daarbij aan keuzedelen moderne vreemde talen, digitale vaardigheden of internationalisering. Vanwege hun generieke karakter zijn ze bijna allemaal bovensectoraal gekoppeld, oftewel gekoppeld aan alle kwalificaties op één of meerdere niveaus.

Een generiek keuzedeel is dus een verdiepend, verbredend op doorstroming gericht keuzedeel dat te koppelen (en meestal ook gekoppeld) is aan heel veel kwalificaties.

Niet alleen generieke keuzedelen hebben meerdere karakteristieken naar aard. Dat geldt voor één op de drie keuzedelen. Ze zijn bijvoorbeeld generiek én verbredend of verdiepend én gericht op doorstroom.

Figuur 5 laat zien dat de verdeling van de aard van de keuzedelen in het totaal van het register sterk afwijkt van de verdeling naar aard van de gekoppelde keuzedelen per kwalificatie. Gemiddeld zijn er 48 keuzedelen gekoppeld aan een kwalificatie. Terwijl slechts 4% van de keuzedelen een generiek karakter heeft is het aandeel gekoppelde generieke keuzedelen per kwalificatie 42% (30 van de 72). Dat zijn vooral de bovensectoraal gekoppelde keuzedelen. Voor alle duidelijkheid: het aantal van 72 ligt veel hoger dan de 48 veel keuzedelen meerdere karakteristieken naar aard hebben. Zie de tekst hierboven.

Voorbeeld van typering keuzedelen gekoppeld aan de kwalificatie Facilitair leidinggevende.

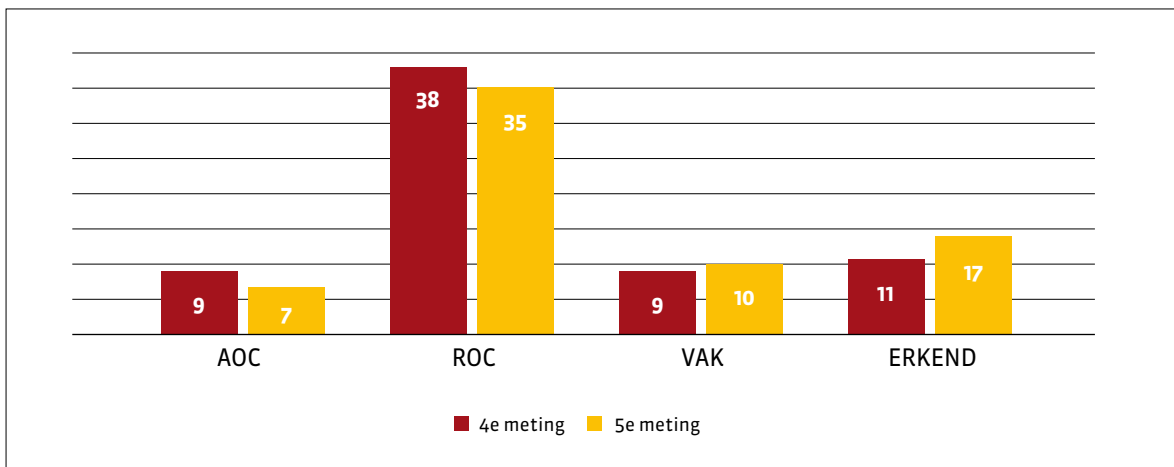
Aan de niveau-4 kwalificatie Facilitair leidinggevende (25608) uit de sector Voedsel, groen en gastvrijheid zijn 51 keuzedelen gekoppeld:

- 17 ervan zijn gericht op doorstroom
- 28 hebben een verbredend karakter
- 8 hebben een verdiepend karakter
- Van deze ruim 50 keuzedelen hebben er 31 een generiek karakter. Dit zijn bijna allemaal bovensectoraal gekoppelde keuzedelen.

3. Aanbod en gekozen keuzedelen

3.1 Deelname aan de monitor

Aan de monitor hebben bij de 5e meting in totaal 65 onderwijsinstellingen meegedaan (zie bijlage 1). Dat is een kleine daling ten opzichte van vorig jaar. De vakinstellingen hebben op één na allemaal meegedaan (90%). Het deelname aandeel was bij de roc's 81% (35 van de 43) en de aoc's 70% (7 van de 10). Het aandeel van de niet bekostigde onderwijsinstellingen (de erkende opleidingen) was ondanks dat er meer instellingen mee hebben gedaan dan tijdens de vorige meting, lager dan bij de bekostigde instellingen. Van de in totaal 105 niet bekostigde onderwijsinstellingen die mbo-kwalificaties aanbieden hebben er 17 meegedaan, zo'n 16%.

Figuur 6 Deelname aan de monitor

3.2. Uitgangspunten bij de monitor

Twee van de kernvragen bij de uitvraag waren:

- Welke keuzedelen zitten in het aanbod per kwalificatie / leerweg?
- Welke van deze keuzedelen zijn ook feitelijk gekozen door studenten.

De meeste deelnemende onderwijsinstellingen hebben beide vragen beantwoord. Maar dat geldt niet voor alle scholen. Sommige scholen hebben maar één van beide vragen beantwoord. De tabel hieronder laat dat ook zien. Het gevolg is dat de resultaten niet altijd volledig zijn.

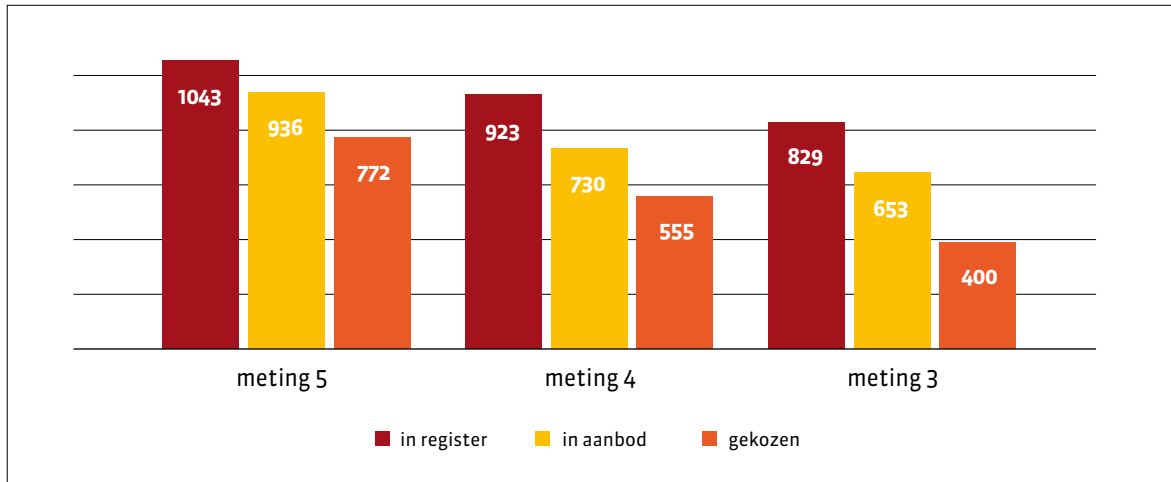
Tabel 1 Deelname aan onderdelen uitvraag

Aanbod keuzedelen		Gekozen door studente	
Meting 4	Meting 5	Meting 4	Meting 5
67	65	60	63

In dit hoofdstuk geven we de ontwikkeling van het aanbod en gekozen keuzedelen weer. We vergelijken de uitkomsten van meting 5 met vorige metingen. De derde meting dateert van voorjaar 2018 en is gebaseerd op de uitvraag van najaar 2017; de vierde meting van najaar 2018 is gebaseerd op de uitvraag van voorjaar 2018.

3.3. Ontwikkeling aanbod en gekozen keuzedelen

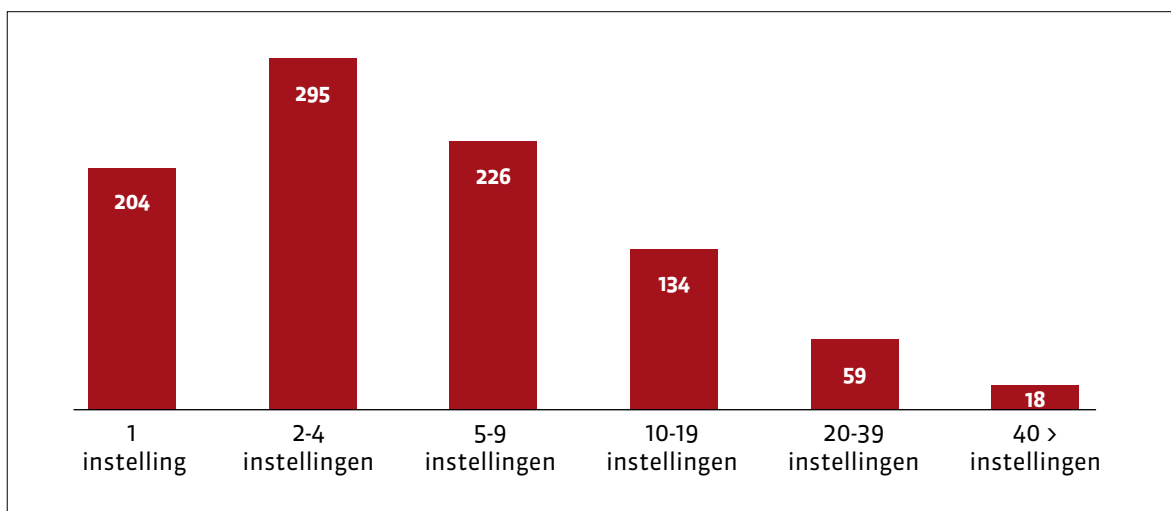
Figuur 7 laat zien welk deel van de keuzedelen uit het register feitelijk in het aanbod van de instellingen (die aan deze monitor hebben deelgenomen) is opgenomen en welk deel daarvan gekozen is door studenten.

Figuur 7 Ontwikkeling keuzedelen in omvang register, in aanbod en gekozen door studenten

De grafiek laat zien dat het aandeel keuzedelen in het aanbod is toegenomen tussen de vierde in 2018 en de vijfde meting: van 79% naar 90% van het register. Ook stijgt het aandeel door studenten gekozen keuzedelen. Bij de vierde meting was dat 76%. Dat is nu gestegen naar 82%. Voor de volledigheid merken we op dat in deze meting -anders dan in de vorige- ook de keuzedelen meegenomen zijn die gekoppeld zijn aan dossiercrebo's. Het gaat slechts om enkele keuzedelen, maar daardoor tellen nu wel enkele keuzedelen in het aanbod mee die bij de vorige meting niet meegenomen zijn omdat die beschouwd werden als verkeerde koppelingen.

De belangrijkste verklaring voor de stijging is dat veel keuzedelen nu voor het eerst aangeboden worden in het derde leerjaar van de niveau-3 en -4 opleidingen. Dit is de eerste monitor waarin gemeten kon worden welke keuzedelen in dat aanbod zaten en welke door de studenten gekozen zijn.

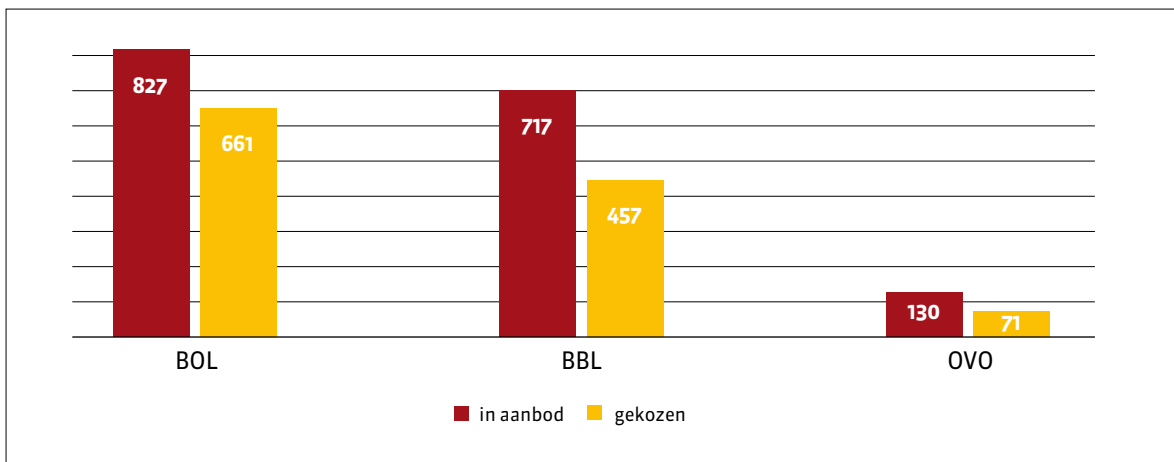

Figuur 8 Keuzedelen in aanbod van aantal instellingen

Figuur 8 laat zien op hoeveel instellingen een keuzedeel aangeboden wordt. 204 keuzedelen worden op één instelling aangeboden; 18 keuzedelen op 40 of meer instellingen.

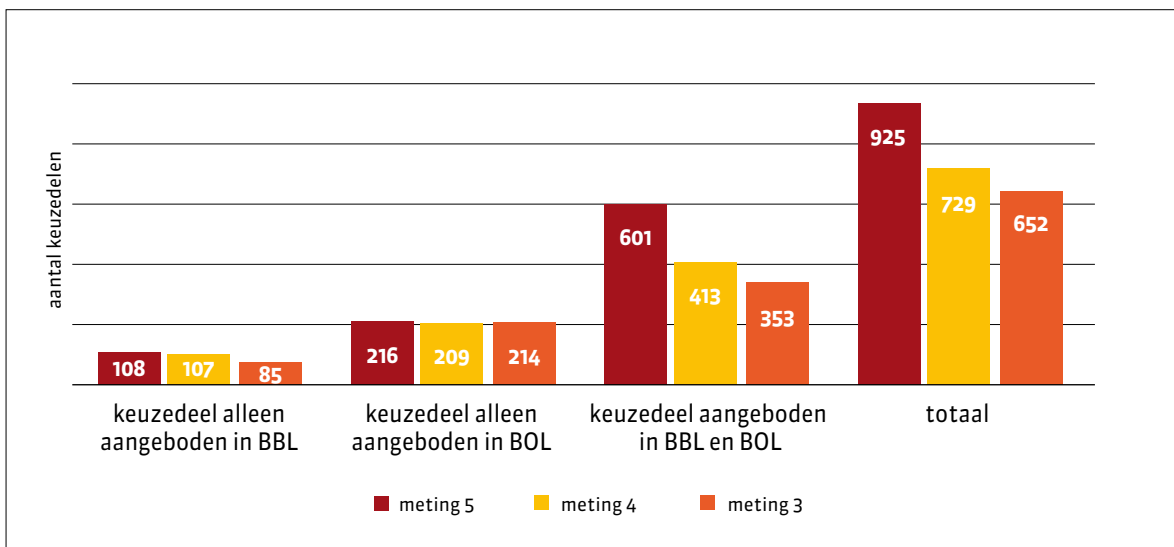
3.4. Keuzedelen in aanbod en gekozen per leerweg

Figuur 9 laat zien hoe de keuzedelen per leerweg benut worden. Van de 936 keuzedelen in het aanbod van onderwijsinstellingen worden er 827 (88%) aangeboden in de bol en 717 (77%) in de bbl. En ook al 14% zit in het aanbod van de derde leerweg (OVO). Opvallend is dat slechts 64% van de keuzedelen die in het aanbod van de bbl-leerweg zit ook feitelijk gekozen wordt door studenten.

Figuur 9 Keuzedelen in aanbod en gekozen per leerweg

Figuur 10 specificeert dat nog wat verder. Daaruit blijkt dat bij deze vijfde meting 108 keuzedelen alleen in de bbl en 216 keuzedelen alleen in de bol aangeboden worden.

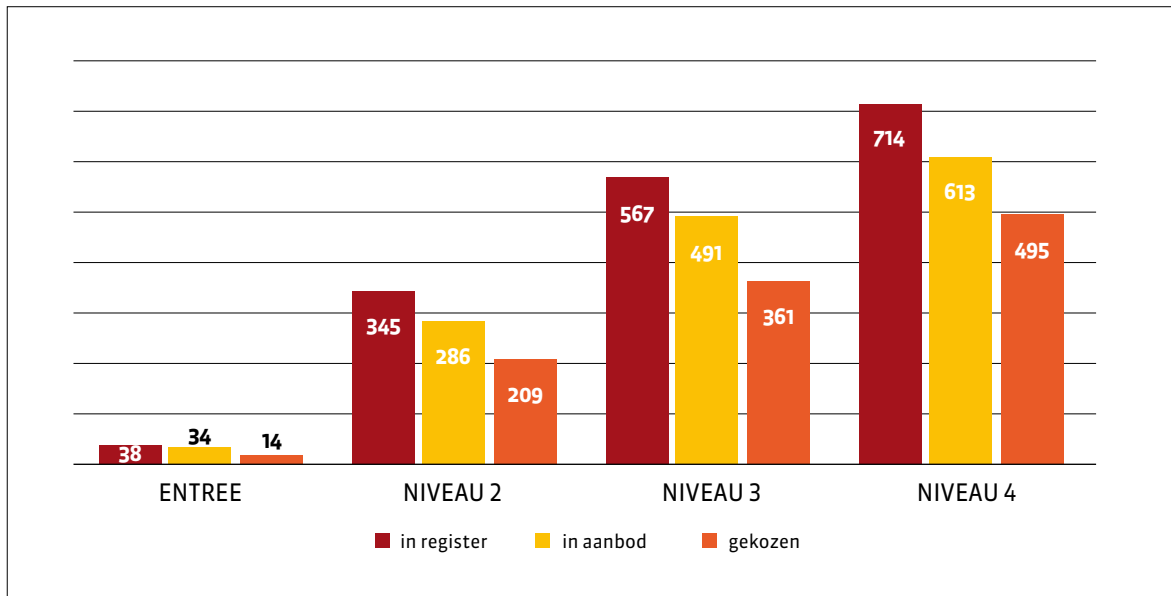

Figuur 10 Bol- en bbl-keuzedelen

In absolute aantallen is het aantal specifieke bbl- en bol-keuzedelen min of meer gelijk gebleven ten opzichte van de derde meting. Maar relatief is dat aandeel wel gedaald. Bij de derde meting zat nog ongeveer de helft van de keuzedelen (54%) zowel in het aanbod van de bbl als de bol. Bij de vijfde meting is dit aandeel gestegen tot 65%.

3.5. Keuzedelen in aanbod en gekozen per niveau

Keuzedelen zijn dikwijls gekoppeld aan meerdere niveaus van kwalificaties. Daarom komt de optelsom van de gekoppelde keuzedelen (1345 bij meting 5) hoger uit dan het totaal van 936 keuzedelen dat in het aanbod van de onderwijsinstellingen zit.

Figuur 11 Keuzedelen in het register, het aanbod en gekozen per niveau

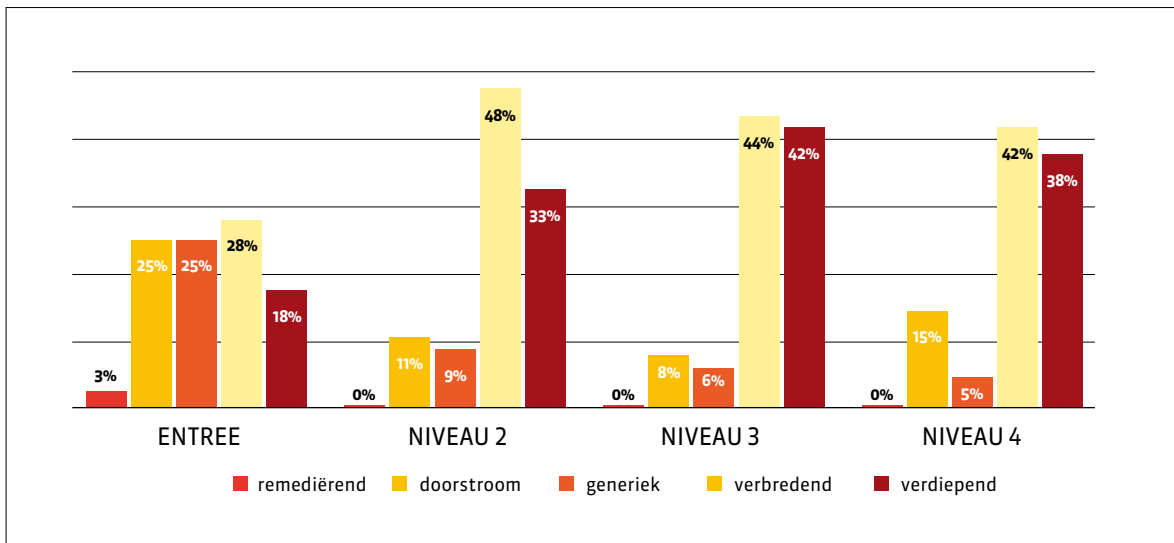
Figuur 11 laat zien:

- Hoeveel keuzedelen er per niveau van de kwalificatie gekoppeld zijn in het register
- Hoeveel daarvan in het aanbod van onderwijsinstellingen zitten
- Welk aantal daarvan weer gekozen is door studenten.

Hoe hoger het mbo-niveau, hoe hoger het aantal gekoppelde keuzedelen. Dat correspondeert met het aantal kwalificaties per niveau. 40% van de kwalificaties is een niveau-4 kwalificatie en 33% een niveau-3 kwalificatie. Het aandeel dat daarvan in het aanbod zit per niveau varieert heel weinig: tussen de 83 en de 89% van de keuzedelen zit ook in het aanbod. Er is wel een grotere bandbreedte in het aandeel dat studenten daarvan kiezen: van 41% bij de keuzedelen gekoppeld aan de Entreekwalificaties tot 81% bij de aan niveau-4 kwalificaties gekoppelde keuzedelen.

3.6. Keuzedelen in register, aanbod en gekozen naar aard en niveau

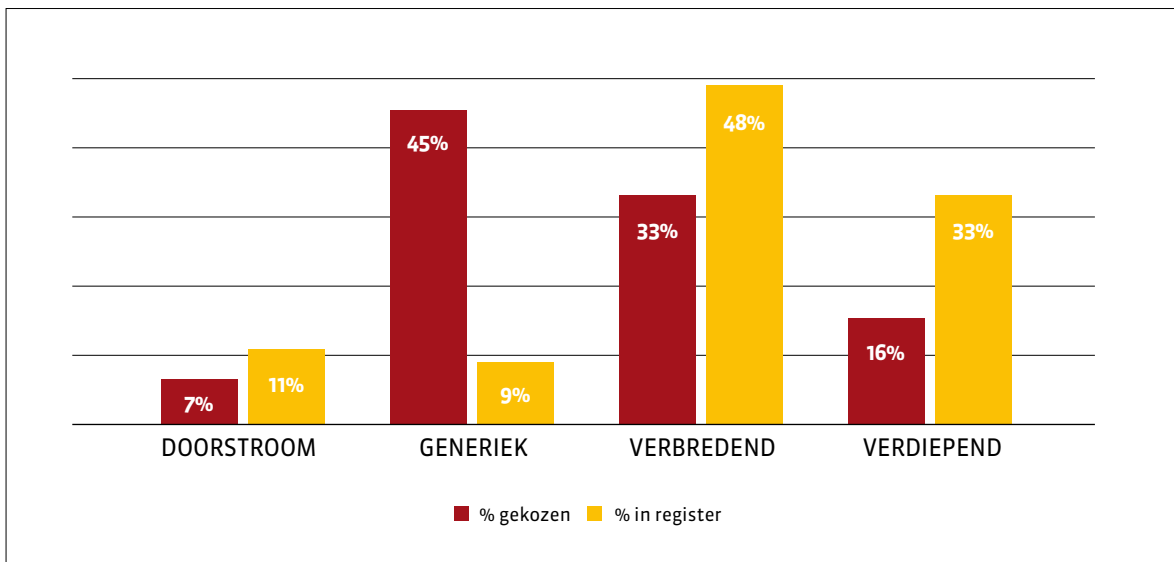
In paragraaf 2.2 is een toelichting gegeven op de aard van de keuzedelen in het register en de aard van de gekoppelde keuzedelen per kwalificatie. In deze paragraaf kijken we wat dieper naar de aard van de keuzedelen per niveau. Ter illustratie ligt de focus in deze paragraaf op niveau 2.

Figuur 12 Aard keuzedelen in register per niveau

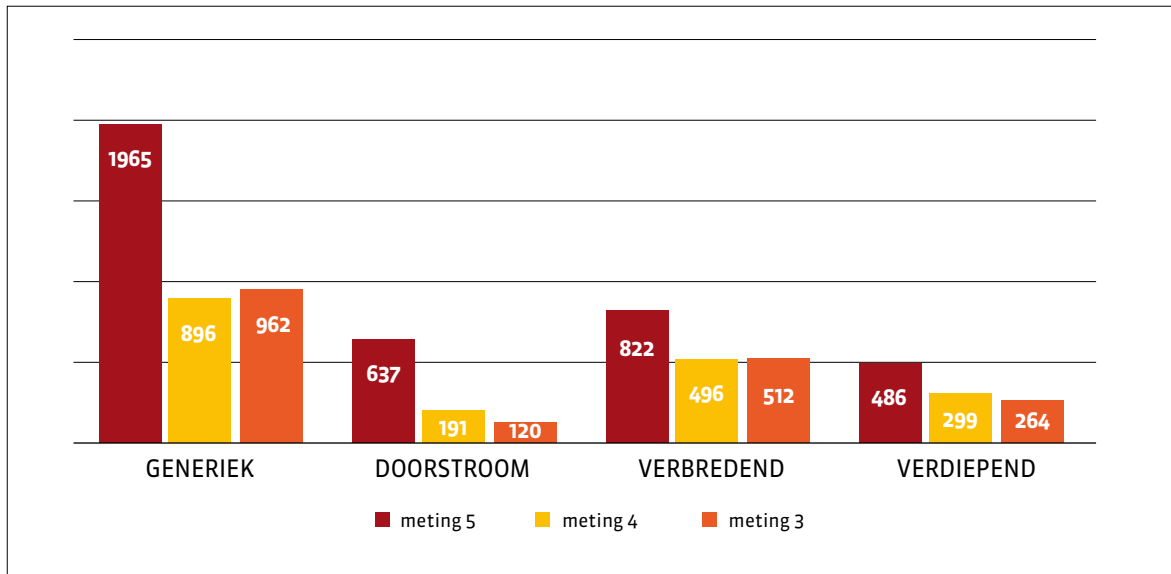
Figuur 12 laat zien dat in het register de verdeling naar aard van de keuzedelen onderscheidend is per niveau. Bij niveau 1 is het aandeel van typen keuzedelen ongeveer gelijk voor elke soort. Bij de andere niveaus zie je dat het accent ligt op verbredende en verdiepende keuzedelen. Bij niveau 2 is het aandeel verbredende keuzedelen opvallend hoger dan bij niveau 3 en 4.

Heel anders is het beeld wanneer je kijkt naar hoe de feitelijke keuzes van studenten per aard van de keuzedelen zijn. Figuur 13 laat zien hoe dat eruit ziet bij niveau 2. Terwijl de generieke keuzedelen 9% van het totaal vormen in het register is 45% van de keuzedelen die niveau-2 studenten kiezen een generiek keuzedeel. En dat komt omdat ze ook voornamelijk kunnen kiezen uit generieke keuzedelen. Dat ligt niet anders bij de andere niveaus.

Figuur 13 Aandeel keuzedelen in register t.o.v. aandeel gekozen door studenten - niveau 2

Figuur 14 geeft het aantal keuzedeel – crebo – leerweg – onderwijsinstelling combinaties weer voor niveau 2 naar aard van de keuzedelen. De figuur bevestigt de dominantie van de generieke keuzedelen: 50% van het aanbod keuzedelen voor niveau-2 studenten is een generiek keuzedeel. Het aandeel generieke keuzedelen is in het aanbod nog licht gestegen ten opzichte van vorige metingen: bij meting 4 was het aandeel 48%.

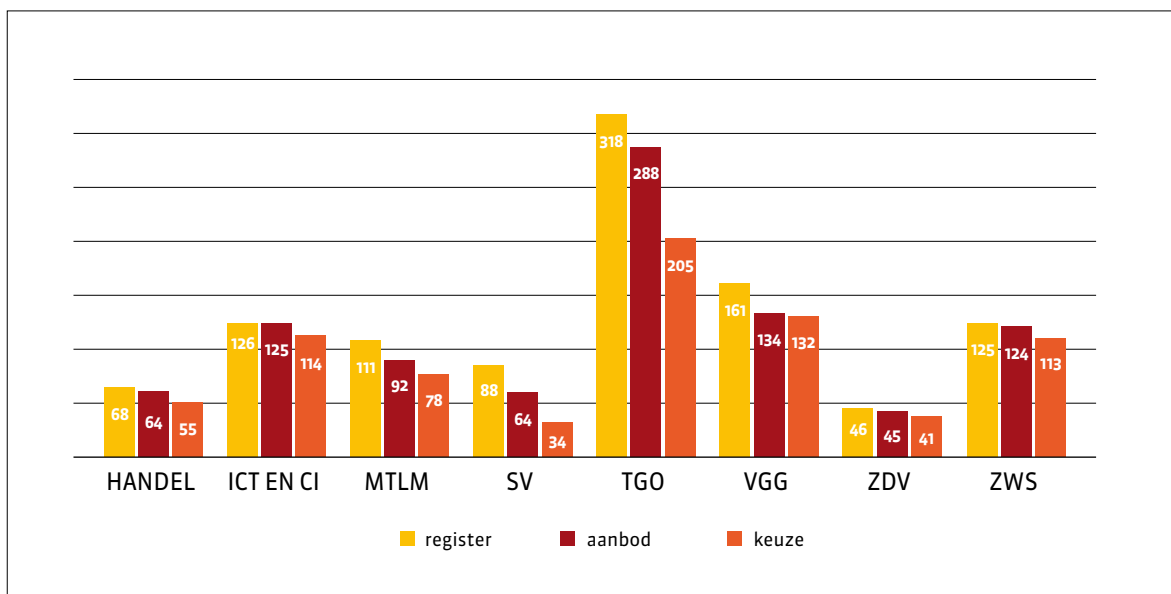

Figuur 14 Ontwikkeling aard keuzedelen in aanbod niveau-2 opleidingen

Opvallend is daarnaast de sterke stijging van het aantal combinaties met daarin doorstroom-keuzedelen: een stijging van 191 naar 637 combinaties.

3.7. Keuzedelen in register, aanbod en gekozen per sectorkamer

Figuur 16 geeft aan in hoeverre de keuzedelen per sectorkamer benut worden door het onderwijs.

Figuur 15 Keuzedelen in register, in aanbod en gekozen per sectorkamer

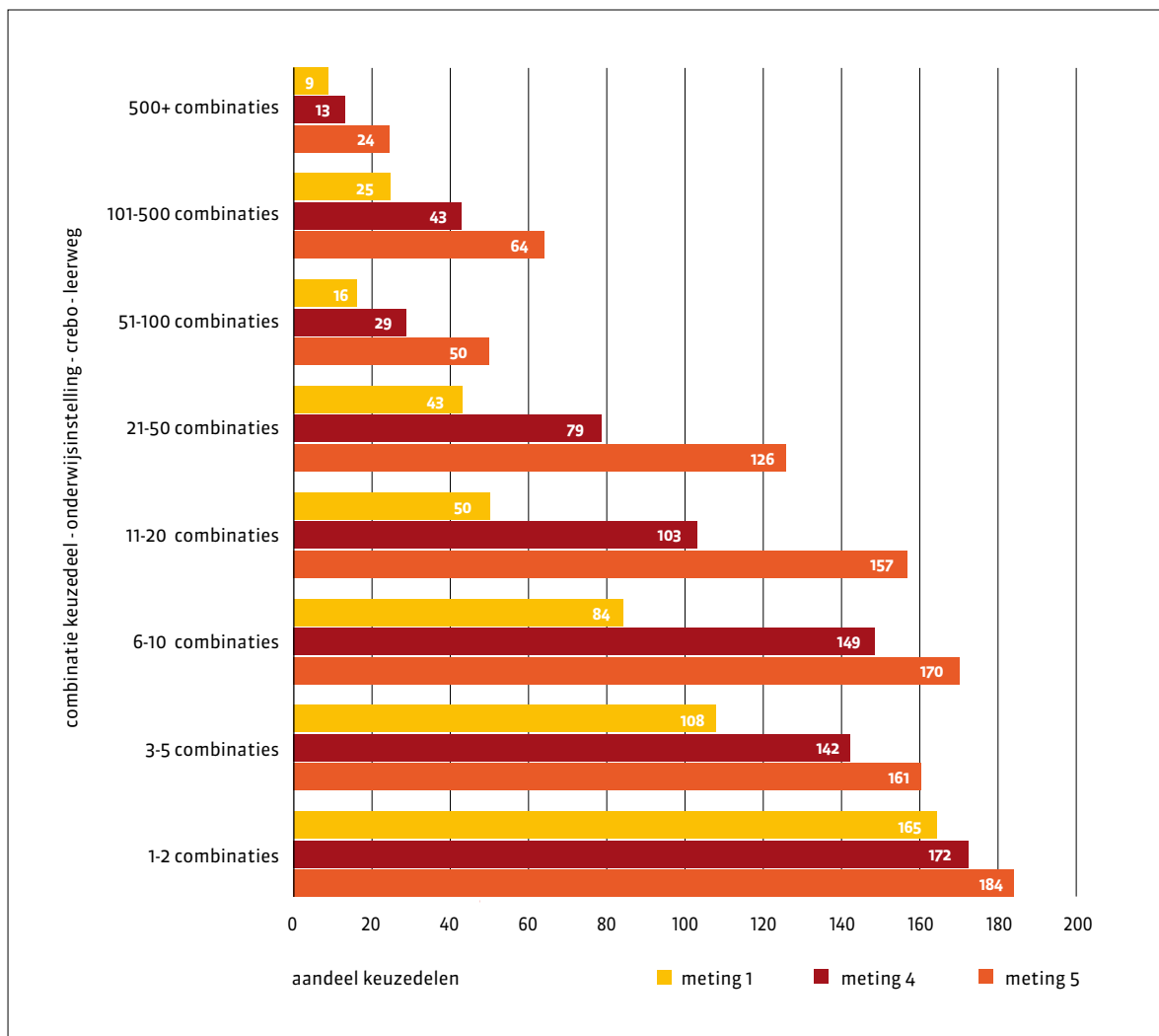

De grafiek laat zien dat een hoog percentage van de keuzedelen per sectorkamer ook in het aanbod opgenomen wordt. Het laagst ligt dat bij Specialistisch vakmanschap (73%) en Handel (85%), het hoogst bij ICT en creatieve industrie (99%), Zakelijke dienstverlening en veiligheid (98%) en Zorg, welzijn en sport (99%).

Het aandeel keuzedelen dat studenten ook feitelijk kiezen varieert van 47% bij Specialistisch vakmanschap tot 95% bij Voedsel, groen en gastvrijheid. De bandbreedte is op dit punt dus hoger dan bij het aandeel keuzedelen in het aanbod. Deze cijfers vragen om een nadere duiding. Het is niet duidelijk waarom bij TGO (slechts) 205 van de 288 TGO-keuzedelen in het aanbod (71%) ook door studenten gekozen wordt, terwijl dit aandeel bijvoorbeeld bij ZDV 91% en bij ICT&CI 90% is.

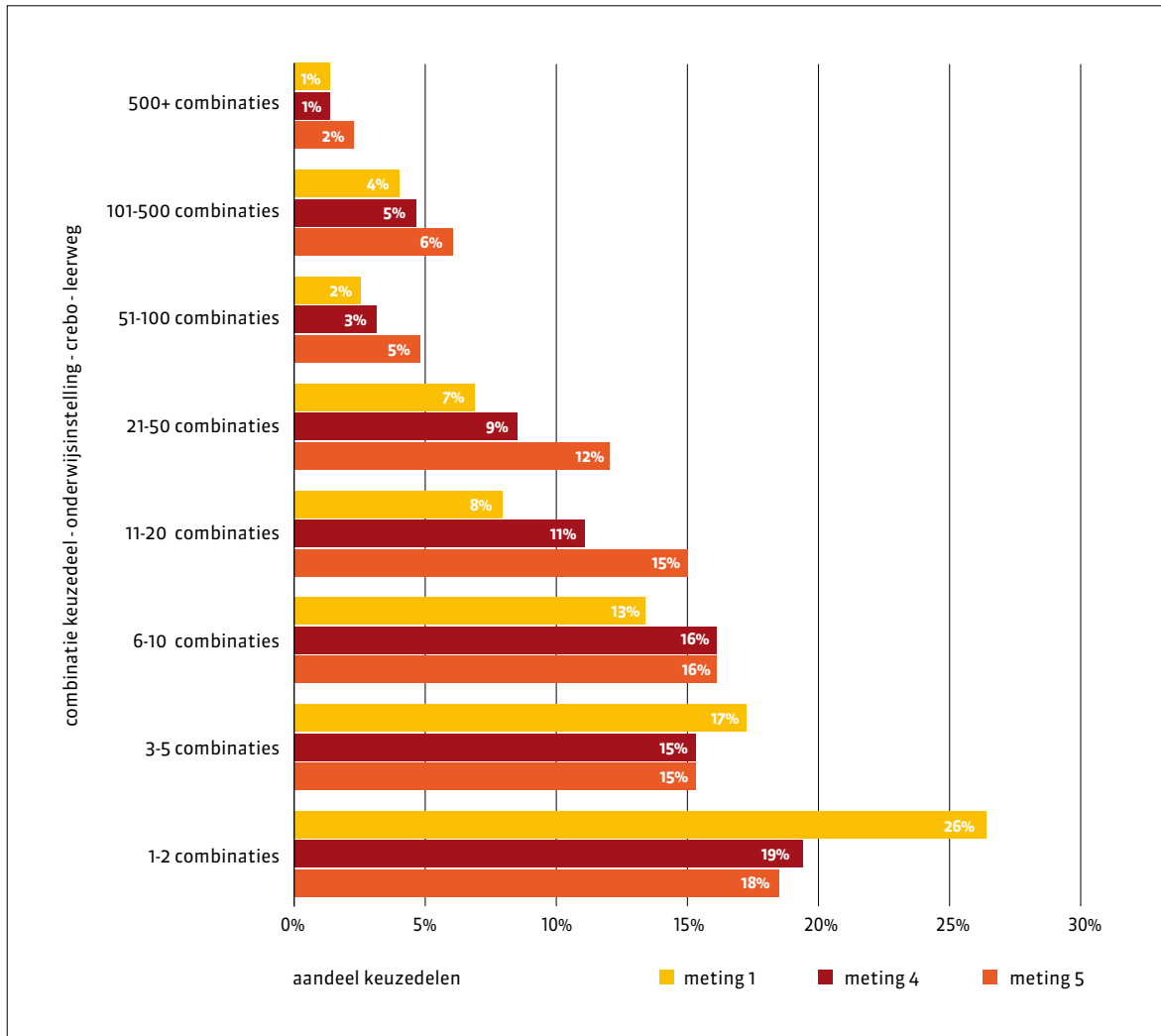
3.8. Ontwikkeling in combinaties keuzedeel-kwalificatie-onderwijsinstelling-leerweg

Onderzocht is in welke mate een combinatie van een keuzedeel – kwalificatie (crebo)– leerweg – en onderwijsinstelling voorkomt in het aanbod van de onderwijsinstellingen. Sommige combinaties komen meer voor in het aanbod van scholen dan andere. Zo ligt het voor de hand dat de combinatie van een kwalificatie die op veel onderwijsinstellingen aangeboden wordt met een bovensectoraal gekoppeld keuzedeel in de bol meer voorkomt dan de combinatie van een verdiepend keuzedeel aan een kwalificatie in de sector specialistisch vakmanschap in de bbl.

Figuur 16 Ontwikkeling combinaties keuzedeel – kwalificatie – leerweg – onderwijsinstelling.

Figuur 16 laat zien hoe vaak bepaalde combinaties voorkomen in absolute aantallen. Wat opvalt is dat er meer keuzedelen benut worden bij grotere aantallen opleidingen. Hij laat bijvoorbeeld zien dat er bij de eerste meting in het aanbod van onderwijsinstellingen 9 keuzedelen waren die in meer dan 500 combinaties voorkwamen. Bij de vijfde meting is dat aantal gestegen naar 24 keuzedelen.

Figuur 17 Ontwikkeling aandeel combinaties keuzedeel - kwalificatie - leerweg - onderwijsinstelling

Figuur 17 laat zien hoe verhoudingsgewijs de combinaties zijn verdeeld. De grafiek laat bijvoorbeeld zien dat het aandeel keuzedelen dat gekoppeld is aan één tot twee kwalificaties - leerweg - onderwijsinstelling is gedaald van 26% (meting 1) naar 18%. Omgekeerd is het aandeel keuzedelen dat voorkomt in 21 tot 50 combinaties gestegen van 7 (meting 1) naar 12% en het aandeel keuzedelen dat voorkomt in 11 tot 20 combinaties van 8 naar 15%.

Geconcludeerd kan worden dat het kwantitatieve draagvlak onder de keuzedelen is versterkt doordat de keuzedelen op meer opleidingen en leerwegen aangeboden worden. Wel lijkt het erop dat de bovensectoraal gekoppelde keuzedelen sterk het keuzedeellandschap domineren. Dat blijkt ook uit de volgende tabel.

Tabel 2 laat zien welke 15 combinaties het meest voorkomen in het aanbod van de onderwijsinstellingen. De derde kolom ('Gekoppeld aan aantal kwalificaties') laat zien dat de hier genoemde keuzedelen allemaal bovensectoraal gekoppeld zijn. Dit is een vrij constant rijtje ten opzichte van vorige metingen. Het rijtje is alleen veranderd doordat er nieuwe keuzedelen bijkomen zijn die oudere hebben vervangen. Dat betreft bijvoorbeeld het keuzedeel Engels A2/B1 dat het keuzedeel Engels in de beroepscontext B1 vervangt.

Tabel 2 Meest aangeboden combinaties keuzedeel – kwalificatie/crebo - leerweg - onderwijsinstelling

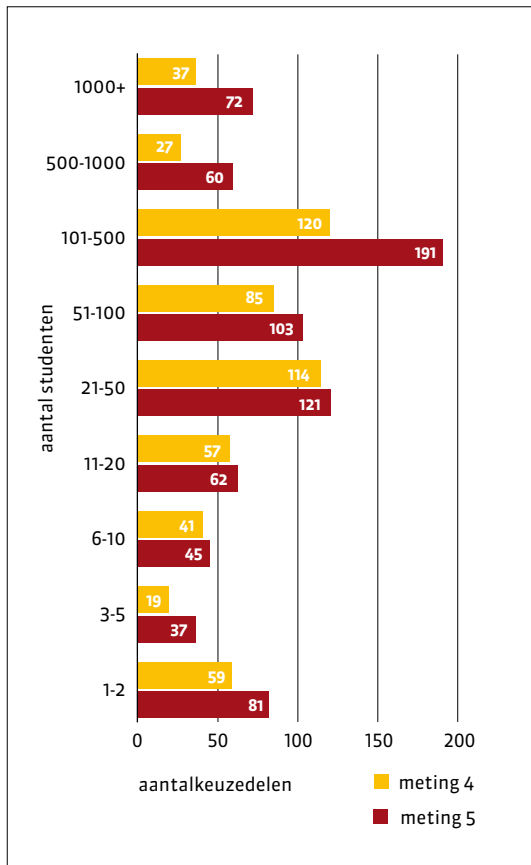
ID Code	Keuzedeel	Gekoppeld aan aantal kwalificaties:	Aantal keer in aanbod	Leerweg		
				bol	bbl	ovo
K0072	Ondernemend gedrag (geschikt voor niveau 3 en 4)	389	1.977	1.106	782	89
K0022	Digitale vaardigheden basis	345	1.624	718	888	18
K0080	Oriëntatie op ondernemerschap	402	1.435	758	672	5
K0125	Voorbereiding hbo	209	1.387	1.058	305	24
K0023	Digitale vaardigheden gevorderd	384	1.097	659	404	34
K0211	Ondernemend gedrag (geschikt voor niveau 1 en 2)	182	985	485	479	21
K0034	Engels in de beroepscontext A2	277	967	508	452	7
K0030	Duurzaamheid in het beroep C	155	858	333	504	21
K0802	Engels A2/B1	302	828	437	383	8
K0089	Rekenen 3F	323	817	334	468	15
K0031	Duurzaamheid in het beroep D	209	794	485	269	40
K0959	Duits A1/A2 in het beroepsonderwijs	496	778	467	311	0
K0025	Duits in de beroepscontext A2	512	766	481	283	2
K0029	Duurzaamheid in het beroep B	146	761	299	447	15
K0803	Engels B1/B2	510	713	414	294	5

In deze tabel zijn ook de combinaties per leerweg opgenomen. Keuzedelen kunnen ook benut worden voor op-, om- en bijscholing voor werkenden en werkzoekenden. Dat geldt zeker voor de keuzedelen waaraan een certificaat verbonden is. Uit deze tabel blijkt dat het aandeel keuzedelen dat in de ovo nog beperkt is ten opzichte van de andere leerwegen, maar dat het aandeel ook niet verwaarloosbaar is. Het gaat in deze tabel met 15 keuzedelen al om 303 keuzedeel - crebo - leerweg - onderwijsinstelling combinaties.

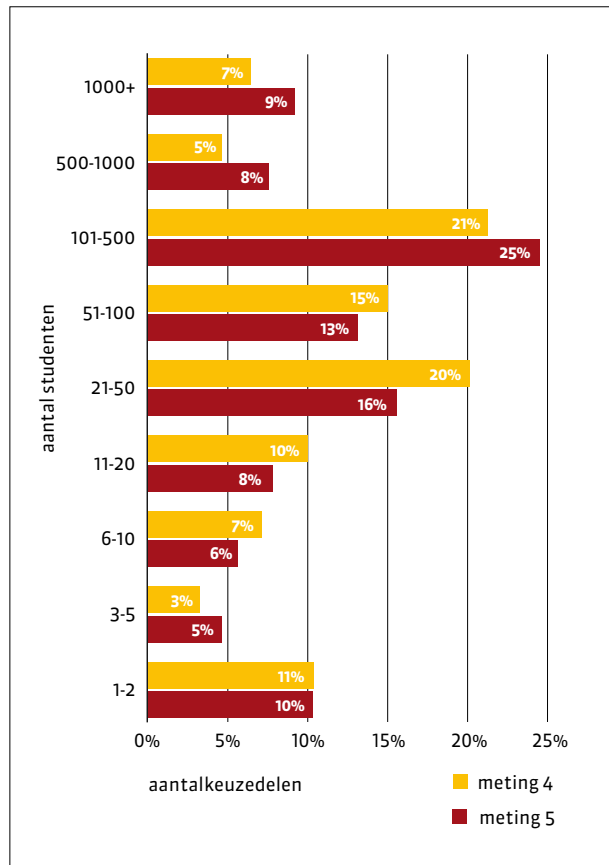
In totaal worden in de derde leerweg 130 verschillende keuzedelen aangeboden. 21% daarvan bestaat uit keuzedelen waaraan een certificaat is verbonden. Een wat hoger aandeel dan in de bol (13%) en de bbl (14%).

3.9. Ontwikkeling keuzedelen gekozen door studenten

Het afgelopen studiejaar was het eerste jaar waarin studenten in het derde jaar van de opleiding te maken kregen met de keuzedeelverplichting. Dat zijn alle studenten die in cohort 2016 begonnen zijn met een vakopleiding of een middenkaderopleiding, oftewel bijna 80% van alle mbo-studenten. Dat wordt goed zichtbaar in figuur 18 en 19: het aantal deelnemers dat gekozen heeft voor keuzedelen is sterk gestegen ten opzichte van de vorige meting.

Figuur 18 Aantal studenten per keuzedeel

Figuur 19 Verhouding aantal studenten per keuzedeel

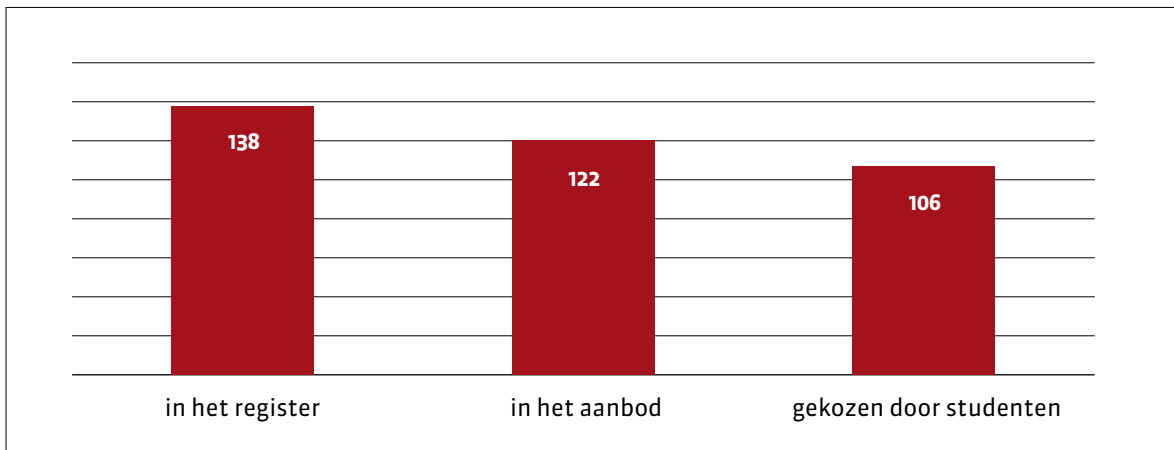
Bij meting 4 waren er 27 keuzedelen die gekozen werden door 500 of meer studenten en 37 door meer dan 1000 studenten. Bij meting 5 zijn dat er 132 (69 keuzedelen 500 tot 1000 deelnemers plus 72 keuzedelen meer dan 1000 deelnemers).

De verbreding onder het draagvlak voor keuzedelen gemeten naar het aantal deelnemers wordt nog duidelijker wanneer je kijkt naar de percentages (figuur 19). Bij meting 4 werd 33% van de keuzedelen gevolgd door 101 en meer studenten; bij meting 5 is dit aandeel gestegen naar 42% van de keuzedelen.

3.10. Keuzedelen waaraan een certificaat verbonden is

Het register keuzedelen bevat inmiddels 138 keuzedelen waaraan een certificaat is verbonden. 122 daarvan zijn opgenomen in het aanbod van de onderwijsinstellingen. Dat is 12% van het totale aanbod aan keuzedelen.

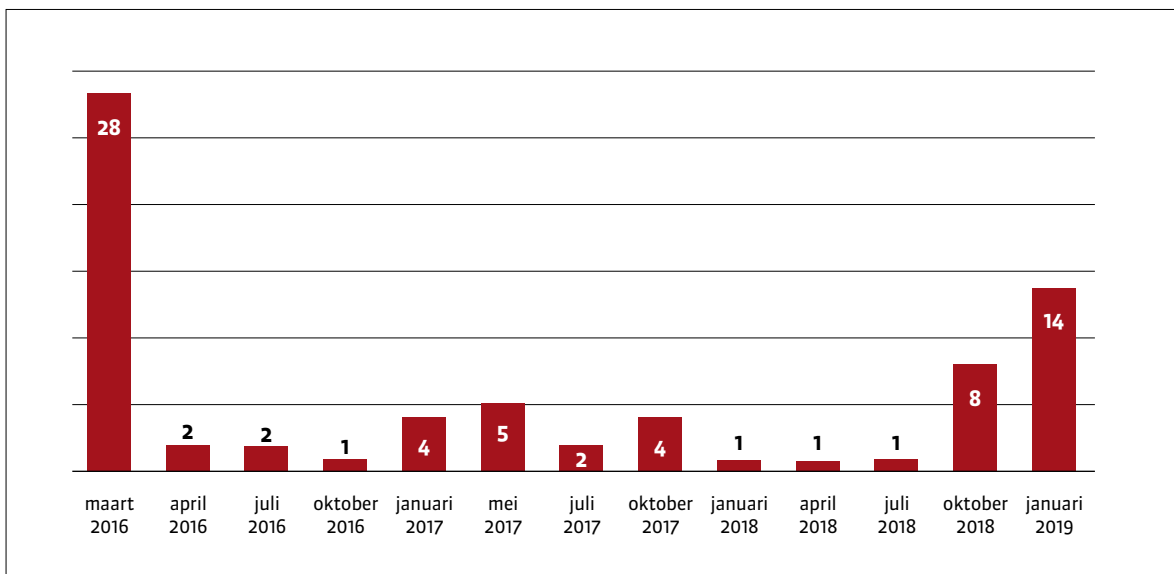
Grotendeels gaat het om verdiepende en verbredende keuzedelen. Maar het register 'keuzedelen waaraan een certificaat verbonden is' bevat ook een paar generieke keuzedelen, zoals de keuzedelen Frans en Duits in het beroepsonderwijs en het keuzedeel 'Digitale vaardigheden'.

Figuur 20 Keuzedelen waaraan een certificaat verbonden is

3.11. Keuzedelen die niet opgenomen zijn in het aanbod

Een aantal keuzedelen is nog nooit opgenomen in het aanbod van onderwijsinstellingen. Figuur 21 laat zien hoe lang het 'niet gekozen' keuzedeel in het register zit.

Figuur 21 Keuzedelen die nooit opgenomen zijn in het aanbod vanaf datum opname in register

Van de 1043 keuzedelen zijn er 73 keuzedelen die (nog) nooit in het aanbod van het onderwijs hebben gezeten. 28 daarvan zijn al vanaf 2016 niet opgenomen in het aanbod van de onderwijsinstellingen. Er zitten ook 22 keuzedelen bij die heel recent opgenomen zijn in het register. Wanneer je die niet meetelt gaat het om 51 (4,9%) van het totaal van de keuzedelen die structureel niet benut worden.

3.12. Niet-gekoppelde keuzedeel – kwalificatie combinaties in het aanbod

Onderwijsinstellingen hebben soms keuzedelen in hun aanbod opgenomen die niet-gekoppeld zijn en dus niet aangeboden zouden mogen worden bij die opleiding. Voor alle duidelijkheid: het gaat hier niet om de individuele koppelingsverzoeken. Hieronder de 25 meest voorkomende combinaties van niet-toegestane combinaties in het aanbod van onderwijsinstellingen:

Tabel 3 Meest voorkomende niet-gekoppelde combinaties in het aanbod van onderwijsinstellingen

ID Code	Keuzedeel	Crebo	Kwalificatie	Aantal combinaties
K0102	Sportmassage	25415	Sport- en bewegingsleider	11
K0802	Engels A2/B1	25171	Zelfstandig werkend gastheer/vrouw	10
K0031	Duurzaamheid in het beroep D	25139	Financieel administratief medewerker	9
K0080	Oriëntatie op ondernemerschap	25148	Medewerker marketing en communicatie	9
K0138	Zorginnovaties en technologie	25491	Verzorgende IG	9
K0207	Doorstroom naar niveau 3 Zorg en Welzijn	25499	Medewerker facilitaire dienstverlening	9
K0611	BSO 8 tot 12 jaar	25486	Pedagogisch medewerker kinderopvang	9
K0025	Duits in de beroepscontext A2	25573	Office assistant	8
K0145	Combifunctionaris IKC / Brede School	25486	Pedagogisch medewerker kinderopvang	8
K0219	Gezonde leefstijl	25413	Coördinator sport, bewegen en gezondheid	8
K0290	Werken met baby's	25485	Onderwijsassistent	8
K0025	Duits in de beroepscontext A2	25574	Management Assistant	7
K0029	Duurzaamheid in het beroep B	25340	Eerste monteur mechatronica	7
K0030	Duurzaamheid in het beroep C	25333	Monteur elektrotechnische installaties	7
K0034	Engels in de beroepscontext A2	25171	Zelfstandig werkend gastheer/vrouw	7
K0055	Internationaal I: bewustzijn (interculturele diversiteit)	25478	Persoonlijk begeleider specifieke doelgroepen	7
K0055	Internationaal I: bewustzijn (interculturele diversiteit)	25480	Mbo-Verpleegkundige	7
K0073	Ondersteuning bij de uitvoering van diverse HRM processen	25152	Secretaresse	7
K0080	Oriëntatie op ondernemerschap	25132	(Junior) accountmanager	7
K0081	Oriëntatie salarisadministratie	25139	Financieel administratief medewerker	7
K0803	Engels B1/B2	25132	(Junior) accountmanager	7
K0026	Duits in de beroepscontext B1	25574	Management assistant	6
K0030	Duurzaamheid in het beroep C	25128	Timmerman	6
K0030	Duurzaamheid in het beroep C	25350	Monteur werktuigkundige installaties	6
K0031	Duurzaamheid in het beroep D	25134	Commercieel medewerker	6

Deze combinaties zijn om uiteenlopende redenen niet gekoppeld:

- **Overlap:** Bijvoorbeeld bij de combinatie van de kwalificatie “Coördinator sport, bewegen en gezondheid” met het keuzedeel “Gezonde leefstijl” is de overlap door de Toetsingskamer beoordeeld als ondoelmatig. Te veel overlap dus. Hetzelfde geldt voor de combinatie Engels B1/B2 met de kwalificatie (Junior) accountmanager.
- **Geëxpireerd keuzedeel:** Het keuzedeel “Duits in de beroepscontext A2” is inmiddels vervangen door het keuzedeel Duits A1/A2 in het beroepsonderwijs. Het oude keuzedeel is ontkoppeld en kan niet meer aangeboden zijn aan de gloednieuwe kwalificaties “Office assistant” en “Management assistant”.
- **Niveau:** Veel combinaties zijn niet passend qua niveau, terwijl er op het eigen niveau een meer passend alternatief is. De koppelingen van het keuzedeel “Duurzaamheid in het beroep C” is ontwikkeld voor niveau 3 maar wordt in het aanbod van scholen soms gekoppeld aan niveau 2 zoals in de tabel duidelijk wordt bij de kwalificaties “Timmerman” en “Monteur werktuigkundige installaties”. Koppeling aan het keuzedeel “Duurzaamheid in het beroep B” was passender geweest. Waarschijnlijk speelt dat ook bij het keuzedeel “Sportmassage” dat in 15 combinaties gekoppeld is aan “Sport- en bewegingsleider”, een niveau-3 kwalificatie. Dit keuzedeel is wel

gekoppeld aan de niveau-4 kwalificaties in het dossier. De sectorkamer zal hier geoordeeld hebben dat het keuzedeel te zwaar was voor de niveau-3 kwalificatie of minder relevant.

De tabel hieronder geeft aan welke keuzedelen het meeste aangeboden worden in niet-gekoppelde combinaties.

Tabel 4 Meest voorkomende niet gekoppelde keuzedelen in het aanbod van onderwijsinstellingen

Niet gekoppelde keuzedelen in het aanbod	aantal keer aangeboden
Visagie	112
Duurzaamheid in het beroep C	109
Internationaal I: bewustzijn (interculturele) diversiteit	95
Oriëntatie op ondernemerschap	95
Digitale vaardigheden basis	89
Duurzaamheid in het beroep B	86
Internationaal I: overbruggen (interculturele) diversiteit	82
Klantcontact en verkoop	82
Ondernemend gedrag (geschikt voor niveau 1 en 2)	80
ARBO, kwaliteitszorg en hulpverlening geschikt voor niveau 2	79
Inspelen op innovaties geschikt voor niveau 2	78
Engels A2/B1	72
Vorbereiding hbo	68
Inspelen op innovaties geschikt voor niveau 3	65
Duurzaamheid in het beroep A	64
Gezonde leefstijl	64
Engels in de beroepscontext A2	60
Duurzaamheid in het beroep D	57
DJ-ing	56
Droning - toepassingen	56
Leidinggeven	56
Digitale vaardigheden gevorderd	50
Inspelen op innovaties geschikt voor niveau 4	46
Vorbereiding HBO Wiskunde voor de techniek	46
ARBO, kwaliteitszorg en hulpverlening geschikt voor niveau 3	44

Opmerkelijk is dat 44% van deze niet-gekoppelde combinaties voor rekening komen van enkele roc's die deelgenomen hebben aan deze monitor. Verder geldt dat slechts een deel van de deelnemers aan de monitor gegevens aangeleverd hebben hierover. De verwachting is daarom dat de feitelijke omvang van het aantal niet-gekoppelde keuzedelen in het aanbod veel hoger is dan de aantallen hierboven. Het is van belang om nader te onderzoeken wat dit betekent en wat de consequenties hiervan zijn voor bijvoorbeeld de studenten.

3.13. Individuele koppelingsverzoeken

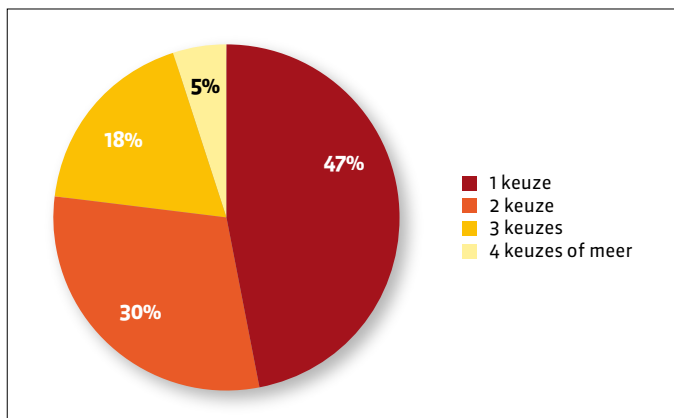
Van 19 instellingen hebben we informatie gekregen over verzoeken van individuele studenten om een niet-gekoppeld keuzedeel te mogen volgen. Het gaat om 2.397 door studenten ingediende verzoeken. Bij meting 4 waren dat er 1.826. Slechts 12 van deze verzoeken zijn afgewezen. De verwachting is dat een belangrijk deel van deze verzoeken betrekking heeft op verzoeken voor vrijstelling van de keuzedeelverplichting door studenten die doorstromen naar een vervolgopleiding binnen het mbo. De keuzedelen die ze al gevolgd hebben in hun afgeronde opleiding zijn vaak niet gekoppeld aan de

vervolgopleiding. Maar wanneer ze dat keuzedeel met een voldoende resultaat hebben afgerond, kunnen ze wel vrijstelling voor de keuzedeelverplichting in hun vervolgopleiding krijgen. Om dat te krijgen moeten ze een verzoek indienen bij de examencommissie. Wanneer het gevolgde keuzedeel niet overlapt met de vervolgopleiding is er geen belemmering voor het verlenen van de vrijstelling. Het zou verklaren waarom er slechts zo weinig verzoeken zijn afgewezen. Het zou tevens een verklaring kunnen zijn voor de explosieve stijging van het aantal verzoeken voor het doen van een overlapcheck door de Toetsingskamer SBB. Zo'n niet-gekoppeld keuzedeel mag niet ondoelmatig overlappen met de (nieuwe) kwalificatie. Bij twijfel benutten scholen daarom in toenemende mate de overlapchecker.

Een tweede verklaring is het keuzedeelbeleid van één van de roc's. Het merendeel van de 2.397 verzoeken is afkomstig van één roc. Deze onderwijsinstelling heeft een vaste set van keuzedelen gekozen als aanbod voor alle opleidingen, gekoppeld of niet gekoppeld. In feite gaat het hier dus om een oneigenlijk gebruik van het instrument individueel koppelingsverzoek.

3.14. Wijze waarop studenten hun keuze maken

Studenten moet binnen de keuzedeelverplichting ook feitelijk iets te kiezen hebben. Ze moeten minimaal één mogelijkheid hebben om te kiezen uit (minimaal) twee keuzedelen. Figuur 22 laat zien dat 47% van de studenten één keuzemogelijkheid heeft. Voor de éénjarige opleidingen (de specialist en de entree) is dat gelijk ook het maximum. Ook voor veel studenten aan de vakopleidingen en de middenkaderopleidingen geldt dat zij (slechts) één keuzemogelijkheid hebben.

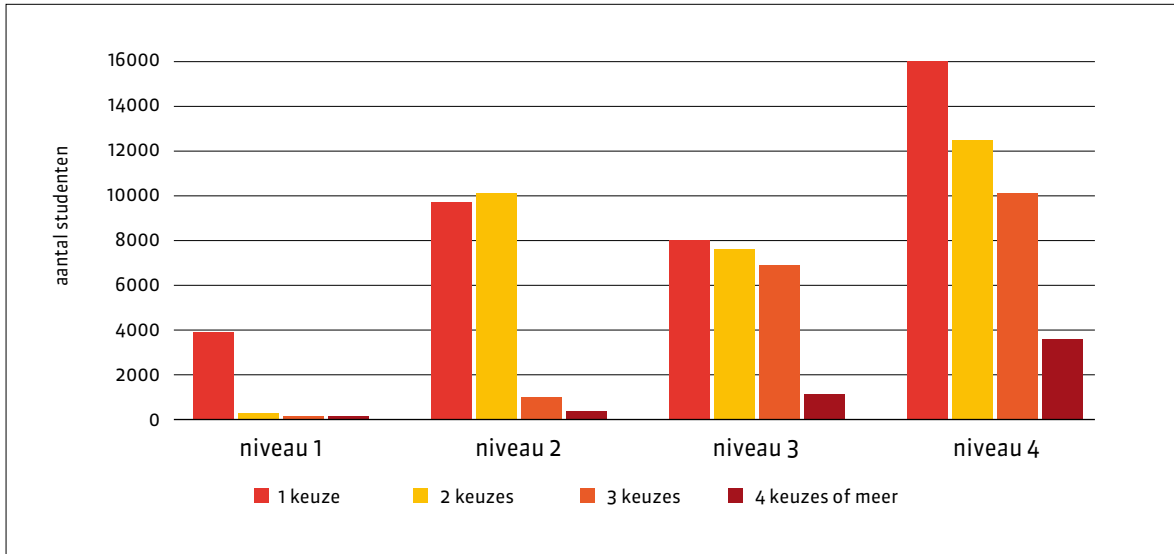

Figuur 22 Keuzemogelijkheden door studenten

Toch laten de figuren 23 en 24 ook zien dat het grootste deel van de niveau-3 en -4 studenten meer te kiezen heeft. 66% en 62% van de niveau-3 en -4 studenten heeft bij de vijfde meting 2 of meer keuzemogelijkheden. Bij de vierde meting was dat nog 48% (niveau 4) en 47% (niveau 3). 32% van de niveau-3 en 29% van de niveau-4 studenten kan twee keuzes maken. Bij de vierde meting was dat nog respectievelijk 25 en 27%. 8% van de niveau-4 studenten kan kiezen uit vier of meer keuzedelen. Opvallend is verder ook nog dat 48% van de niveau-2 studenten twee keuzes heeft. Bij meting 4 was dat nog 41%.

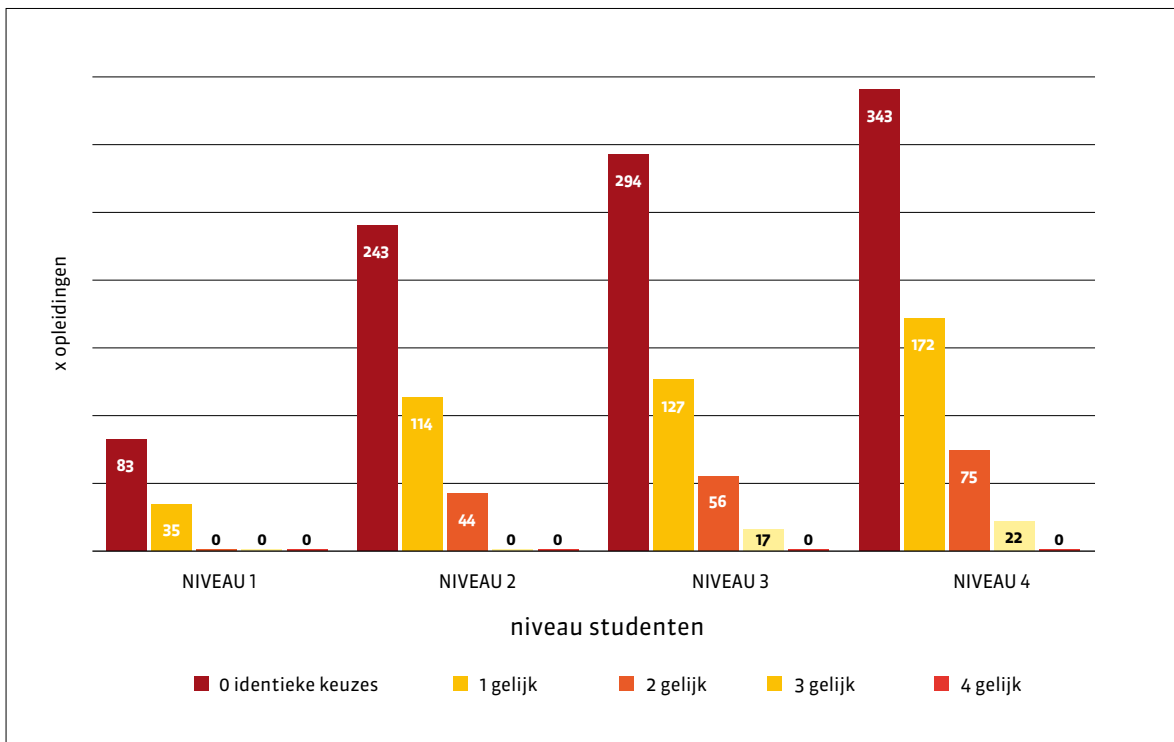
Toch laten de figuren 24 en 25 ook zien dat het grootste deel van de niveau-3 en -4 studenten meer te kiezen heeft. 66% en 62% van de niveau-3 en -4 studenten heeft bij de vijfde meting 2 of meer keuzemogelijkheden. Bij de vierde meting was dat nog 48% (niveau 4) en 47% (niveau 3). 32% van de niveau-3 en 29% van de niveau-4 studenten kan twee keuzes maken. Bij de vierde meting was dat nog respectievelijk 25 en 27%. 8% van de niveau-4 studenten kan kiezen uit vier of meer keuzedelen. Opvallend is verder ook nog dat 48% van de niveau-2 studenten twee keuzes heeft. Bij meting 4 was dat nog 41%.

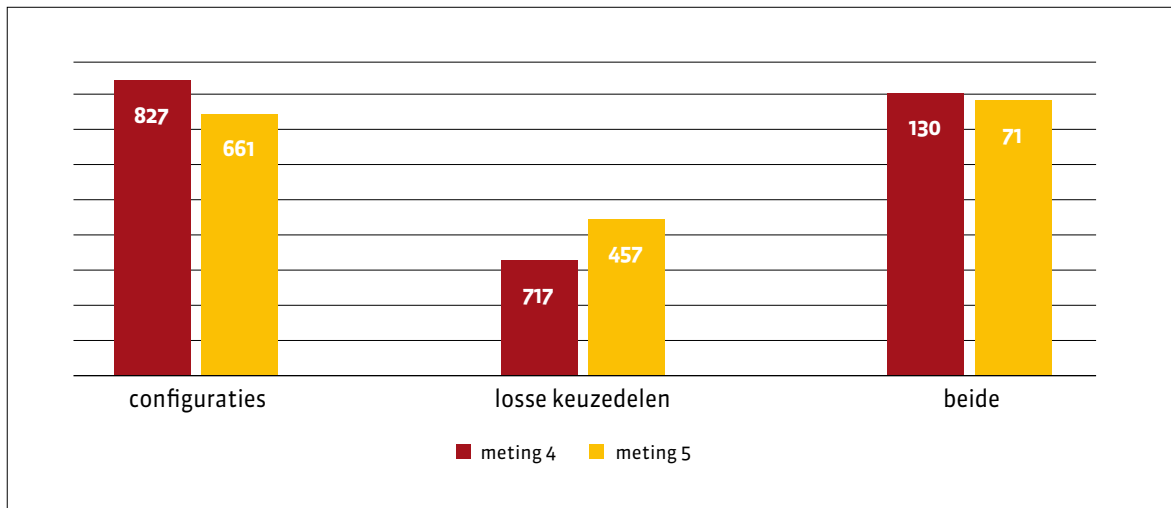
Figuur 23 Aandeel keuzes voor studenten per niveau - meting 5

Een indicatie voor de keuzevrijheid voor studenten geeft ook figuur 24.

Figuur 24 Identieke keuzes door studenten per niveau

Van 1748 opleidingen is onderzocht in welke mate alle studenten dezelfde keuzedelen hebben gevolgd. Zo zijn er 35 entree-opleidingen waarbij alle studenten hetzelfde keuzedeel gevolgd hadden. Omdat entree-studenten maar één keuzedeel hoeven te volgen is de kans groot dat ze niks te kiezen hadden. Op vergelijkbare wijze zijn er 44 niveau-2 opleidingen waarbij alle studenten dezelfde twee keuzedelen gevolgd hebben en respectievelijk 17 niveau 3 en 22 niveau-4 opleidingen waarbij alle studenten drie identieke keuzedelen volgden. Het gaat niet om hele hoge aandelen per niveau: 30% van de entree-opleidingen, 12% van de niveau 2-opleidingen, 3% niveau 3- en 4 % van de niveau 4-opleidingen.

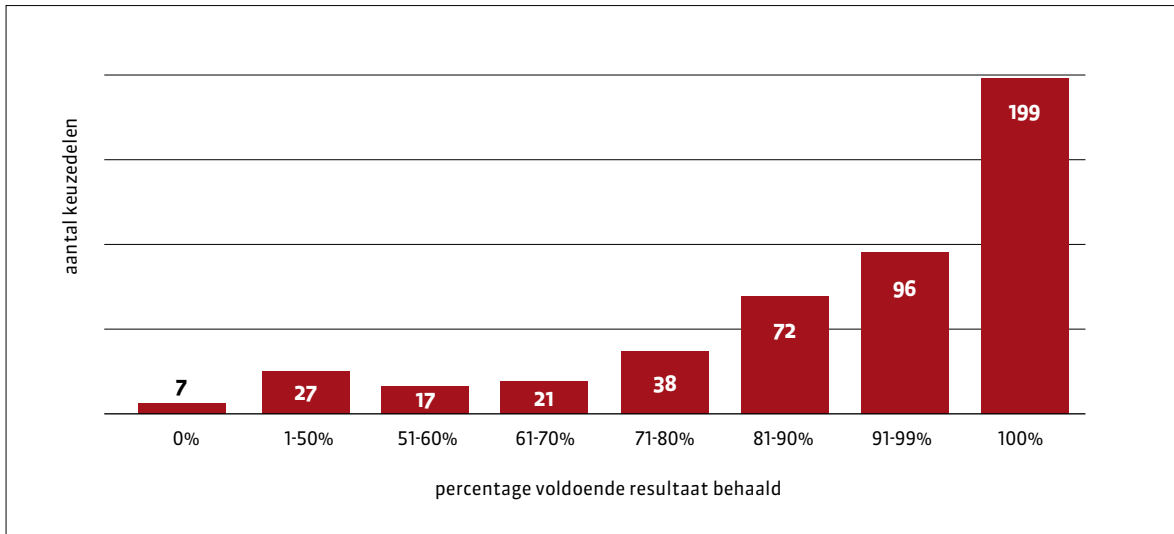
Figuur 25 Wijze waarop studenten keuzes maken

Het keuzeproces verloopt in onderwijsinstellingen op verschillende manieren. Zelfs binnen onderwijsinstellingen gebeurt het op verschillende manieren. De meest toegepaste manier is nog steeds het kiezen op basis van configuraties. Maar dat aandeel is wel aan het dalen. Bij meting 4 was dat het geval in 43% van het aantal deelnemers aan de uitvraag die deze hebben beantwoord (N= 58); bij de vijfde meting was dat aandeel gedaald naar 38%. De stijging is vooral voor rekening gekomen van de onderwijsinstellingen die de studenten laten kiezen via losse keuzedelen.

Er is nog een soort tussenvariant tussen kiezen met losse keuzedelen of kiezen via configuraties. Dat is de variant ‘configuratie met uitgestelde keuze’. De uitgestelde keuze is een variant op de configuratie waarbij de school ervoor kiest om in plaats van de configuratie direct helemaal te “vullen”, ruimte te houden voor een later te kiezen keuzedeel binnen de configuratie. Er ontstaat op die manier pas in een later stadium onderscheid tussen configuraties. Bij 55% van de aan de monitor deelnemende onderwijsinstelling wordt deze variant gebruikt. Bij de vorige meting was dit nog 44%.

4. Resultaten voor keuzedelen

In deze vijfde meting is voor het eerst gebruik gemaakt van BRON waarin de resultaten die behaald zijn voor de keuzedelen opgenomen zijn. Het betreft vooral de resultaten van de studenten die één- of tweejarige opleidingen gevolgd hebben en die in 2017 en 2018 afgestudeerd zijn. Pas bij de volgende meting kunnen ook de resultaten van de driejarige niveau-3 en -4 opleidingen toegevoegd worden. Dat zijn de resultaten van het cohort studenten dat in 2016 als eerste gestart is met de keuzedeelverplichting. Dat betreft ongeveer 80% van de mbo-studenten. Die zijn in studiejaar 2018/2019 gediplomeerd. De resultaten daarvan waren nog niet beschikbaar voor deze rapportage.

Figuur 26 Resultaten behaald op keuzedelen

Figuur 26 heeft betrekking op 477 keuzedelen waarvan resultaten opgenomen zijn. Op gemiddeld 15% van de keuzedelen wordt een onvoldoende resultaat behaald. In de vorige rapportage was dat aandeel 13%. Figuur 26 laat zien dat aan het ene uiterste van het spectrum er 7 keuzedelen zijn waarbij 0% een voldoende resultaat heeft behaald (bij meting 4 waren dat 3 keuzedelen) en aan het andere uiterste van het spectrum er 199 keuzedelen zijn waarbij alle studenten een voldoende resultaat hebben behaald (bij meting 4 waren het 132 keuzedelen). Verhoudingsgewijs is er weinig veranderd ten opzichte van de vierde meting.

Het lage slagingspercentage moet wel gerelativeerd worden, omdat het bij veel van deze keuzedelen gaat om keuzedelen met weinig (soms maar één) deelnemers. Tabel 5 laat zien welke (drie) keuzedelen het laagste slagingspercentage hebben en waarbij het aantal deelnemers 18 of hoger is.

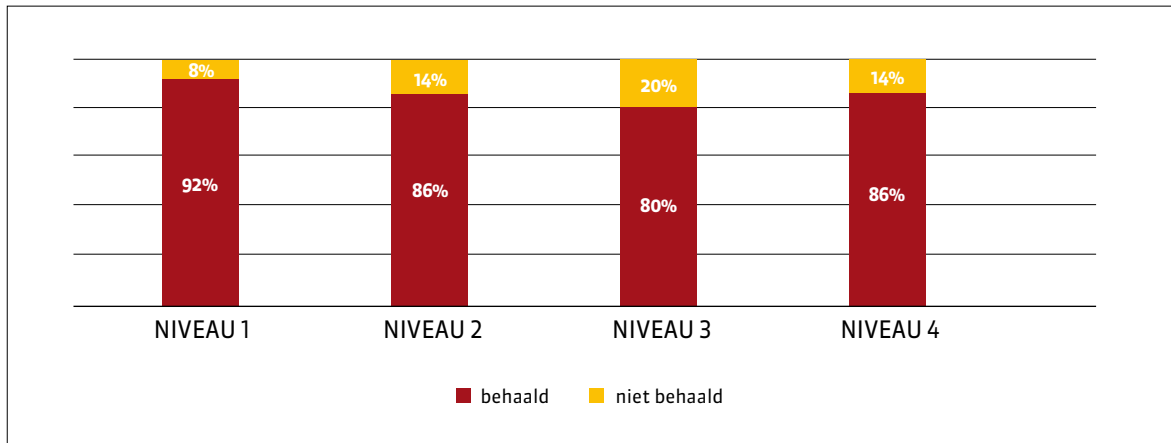
Tabel 5 Resultaten op keuzedelen

ID code	Keuzedeel	aandeel behaald	aantal studenten
K0324	ADR stukgoed	4%	99
K0089	Rekenen 3F	26%	1078
K0215	Drank- en HorecaWet (DHW)	29%	220

Een rendement van 4% lijkt een duidelijk signaal over de zwaarte van het examen danwel de karakteristiek van de deelnemers. Hetzelfde geldt voor een slagingspercentage van 26% op Rekenen 3F. Omgekeerd is de vraag ook gerechtvaardigd of een slagingspercentage van 100% op 199 keuzedelen realistisch is.

4.1. Resultaten per niveau

Er is ook gekeken naar de resultaten per niveau. De in figuur 27 opgenomen resultaten van niveau-3 en -4 studenten betreft studenten die grotendeels verkorte trajecten hebben doorlopen. Omdat het om relatief kleine aantallen gaat zijn ze mogelijk nog niet representatief. Anderzijds wijken deze percentages niet af van de behaalde resultaten op basis van de uitvraag bij voorgaande metingen. De grafiek laat zien dat er geen grote verschillen zijn in de resultaten per niveau. Gemiddeld 13% van de keuzedelen wordt met een onvoldoende resultaat afgerond. Dat percentage ligt het laagst bij niveau 1. Dat is mogelijk te verklaren omdat hier ook gebruik gemaakt wordt van remediërende keuzedelen. Het hoogst is het percentage niet-behaald bij niveau-3 studenten: 20%.

Figuur 27 Resultaten behaald op keuzedelen per niveau

4.2. Impact slaag-zak regeling

Er is een poging gedaan te onderzoeken wat het effect zou zijn op het diplomarendement van het mbo wanneer de slaag-zak regeling op dit ogenblik al van toepassing zou zijn. Volgens die regeling:

- moet je gemiddeld een voldoende resultaat behalen op de keuzedeelverplichting
- mag je geen resultaat lager dan een 4 behalen en
- mag je geen twee onvoldoendes behalen.

Dus wanneer de student maar één keuzedeel hoeft te doen (zoals bij de Entree-kwalificatie en de specialist) dan moet dat een voldoende resultaat zijn. Bij de basisberoepsopleiding geldt een keuzedeelverplichting van 480 uur. Doorgaans volgt de student dan twee keuzedelen. Het gemiddelde moet dan ook een voldoende resultaat zijn, maar mag je een drie dus niet compenseren door een acht.

Tabel 6 laat zien dat 15% van de studenten geen diploma zou krijgen indien één onvoldoende resultaat hebben doorslaggevend zou zijn en 4% geen diploma zou krijgen omdat twee onvoldoendes behaald zijn. Dat mag niet volgens de zak-slaagregeling. Het eerste getal (15%) zal in praktijk een stuk lager liggen omdat de ene onvoldoende in de meeste gevallen gecompenseerd zal worden door een voldoende resultaat op het andere keuzedeel.

Samengevat: Wanneer de slaag-zak regeling nu van kracht zou zijn, zou 4 tot 15% van de studenten zijn diploma niet behalen op basis van de keuzedeelverplichting.

Tabel 6 Impact slaag - zak regeling

	aantal studenten		verwacht resultaat examen		
	aantal	aandeel	geslaagd	gezakt*	aandeel gezakt volgens huidige regeling
1 keuzedeel resultaat	65.105	98%	55.610	9.495	15%
2 keuzedelen resultaat	1.160	2%	1.116	44	4%
Totaal	66.265	100%			

Deze uitkomst is niet zondermeer te extrapoleren naar verwachte diploma-resultaten vanaf 2020/2021. Het gaat nog om hele lage aantallen. De resultaten van de niveau-3 en -4 studenten zijn nog nauwelijks opgenomen. En onduidelijk is ook wat het effect is van de factor motivatie. De verwachting is dat het slaagpercentage hoger wordt wanneer het resultaat wél meetelt voor diplomering.

Een aandachtspunt bij de inwerkingtreding van de slaag-zak regeling is dat in de administratieve systemen de slaag-zak regeling voor de keuzedeelverplichting opgenomen moet worden. Dat moet voortijdig gebeuren.

5. Inzichten uit de monitor

Een belangrijk verschil van de vijfde ten opzichte van de vierde monitor is dat bij deze rapportage de gegevens verwerkt konden worden van studenten die voor het eerst in leerjaar drie te maken kregen met keuzedelen. Dat betreft meer dan de helft van alle mbo-studenten, omdat het gaat om alle studenten die de driejarige vakopleiding of een drie- dan wel vierjarige middenkaderopleiding volgen. Daardoor is het aantal keuzedelen in het aanbod en het aantal gemaakte keuzes door studenten enorm gestegen. Illustratief is de onderstaande tabel 8: Het aantal door studenten gemaakte keuzes is in deze monitor gestegen van 188.121 naar 410.010. Meer dan een verdubbeling. Ook het aantal gekozen keuzedelen is met bijna 50% gestegen.

Tabel 7 Keuzes voor keuzedelen door studenten in meting 4 en 5

	Meting 5	Meting 4
Aantal gemaakte keuzes	411010	188121
Aantal verschillende keuzedelen gekozen	772	559

Daardoor is het nu voor het eerst mogelijk een (bijna) volledig overzicht te geven van de impact van keuzedelen in het mbo. Alleen in de vierjarige middenkaderopleidingen was er in 2018-2019 nog één cohort dat nog niet te maken had met de keuzedeelverplichting.

Deelname aan de monitor: **stabiel**

Aan deze monitor heeft ca. 80% van het bekostigde onderwijs meegedaan. Van het niet-bekostigde onderwijs heeft 13% van de bij DUO bekende instellingen meegedaan. Conclusies moeten dus voorzichtig getrokken worden als het gaat om het niet-bekostigde onderwijs. Desalniettemin is het verheugend om te zien dat nog steeds een groot aantal onderwijsinstellingen het belang van de monitor onderschrijft.

Keuzedelen in het register: **minder snelle stijging**

Het aantal keuzedelen in het register is gestegen tot boven de 1000, maar de stijgingscurve vlakt wel af. Er komen minder keuzedelen bij dan voorheen. Ook zijn er grote verschillen in de groei van het aantal keuzedelen per sector.

Het grootste deel van de keuzedelen in het register heeft een verdiepend (44%) of verbredend (39%) karakter, maar per kwalificatie domineren de generieke keuzedelen. In het register keuzedelen heeft 4% een generiek karakter, per kwalificatie vormen deze keuzedelen ruim 40% van de gekoppelde keuzedelen.

Hiernaast signaleren we een stijging van het aantal en aandeel keuzedelen dat vervangen wordt door nieuwe keuzedelen.

Keuzedelen in het aanbod: bredere inbedding in het onderwijs

Het algemene beeld dat uit de rapportage naar voren komt is dat de keuzedelen steeds beter ingebed raken in het mbo. Dat blijkt onder andere uit het volgende:

- 90% van de keuzedelen in het register wordt opgenomen in het aanbod; een stijging van 11% ten opzichte van de vorige meting.
- Het aandeel daarvan dat gekozen wordt door studenten is gestegen van 76% bij de vierde meting naar 82% bij de vijfde meting
- Ook in de bbl worden 717 van de 1043 (69%) van de keuzedelen opgenomen in het aanbod en daarvan wordt ook 64% gekozen door bbl-ers: in totaal 457 keuzedelen.
- Het keuzespectrum voor studenten wordt vergroot. Er wordt minder gekozen via configuraties. Er wordt meer gekozen met losse keuzedelen per schooljaar. Bovendien stijgt het gemiddeld aantal keuzes dat studenten mag maken.

Wel kan geconstateerd worden dat het keuzedeellandschap binnen de onderwijsinstellingen sterk gedomineerd wordt door de generieke, bovensectoraal gekoppelde keuzedelen.

Resultaten op keuzedelen: schatting 4 tot 15% onvoldoende resultaat op keuzedeelverplichting

Er is ook gekeken naar de tot nu toe bekende en behaalde resultaten voor keuzedelen. Omdat deze uit BRON komen bevatten die alleen de resultaten van studenten die hun opleiding in 2018 afgerond hebben en dat zijn overwegend de studenten die een één- of tweejarige opleiding gevolgd hebben. Dit zijn dus de studenten die een entree-, basisberoeps- of specialistenopleiding gevolgd hebben. Min of meer in lijn met eerdere metingen blijkt dat ca. 15% van de studenten een onvoldoende resultaat behaalt op keuzedelen. Bij de vorige meting was dat 13%. Dat betekent niet dat 15% van de studenten ook zou zakken wanneer nu de slaag-zak regeling van kracht zou zijn. Studenten mogen (in beperkte mate) een onvoldoende resultaat compenseren volgens die regeling. Op basis van de huidige resultaten zou 4 tot 15% niet zijn diploma halen. Maar hier passen veel slagen om de arm omdat een aantal factoren niet gewogen kan worden in de huidige cijfers. Bijvoorbeeld: de factor motivatie.

6. Bijlage: Deelnemers monitor keuzedelen

Onderstaande scholen hebben informatie aangeleverd voor de Monitor Keuzedelen

Bekostigde onderwijsinstellingen

AOC De Groene Welle	ROC Graafschap College
AOC West Brabant	ROC Horizon College
CITAVERDE College	ROC Kop van Noord-Holland
Clusius College	ROC Leeuwenborgh
Edudelta Onderwijsgroep	ROC Midden Nederland
Aeres (Groenhorst)	ROC Mondriaan
Helicon	ROC Nijmegen e.o.
Lentiz	ROC Nova College
Nordwin College	ROC Rivor
Terra	ROC Ter AA
Wellantcollege	ROC Tilburg
Zone College	ROC TOP
Deltion College	ROC van Amsterdam
Hoornbeeck College	ROC van Flevoland
MBO Rijnland	ROC van Twente
Koning Willem I College	ROC West-Brabant
Landstede	Scalda
MBO Amersfoort	SG De Rooi Pannen
MBO Utrecht	Summa College
Noorderpoort	Zadkine
Regio College	CIBAP
Rijn IJssel	Grafisch Lyceum Rotterdam
ROC A12	Grafisch Lyceum Utrecht
ROC Albeda College	Hout en Meubileringscollege
ROC Arcus College	Leidse Instrument Makers School
ROC Aventus	Mediacollege Amsterdam
ROC Da Vinci College	Nimeto
ROC de Leijgraaf	SiNTLUCAS
ROC Drenthe College	SOMA College
ROC Friese Poort	STC-Group
ROC Friesland College	SVO
ROC Gilde Opleidingen	

Niet bekostigde onderwijsinstellingen

Amice Opleidingscentrum	Motivation Beveiligingsopleidingen en adviezen
Business School Notenboom	NCOI MBO College
Capabel Onderwijs Groep B.V.	New School Routing Academy
Essenzo	Philipse
Instituut Broers	Smink Culinaire
IVA Driebergen business School	Spring Instituut
KCL Kappers College Limburg	Tio
KOS Kappersopleidingen	Variva Opleidingen b.v.
LOI	

Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven

Louis Braillelaan 24 2719 EJ Zoetermeer Postbus 7259
2701 AG Zoetermeer 088 338 00 00 s-bb.nl